

הנהגתו של הממשלה... (The management of the government...)

הנהגתו של הממשלה היא נושא לדיון רחב. הממשלה היא האחראית על הנהגת המדינה, ויש להנהיגה בצורה נכונה ויעילה. הדיון מתמקד על חשיבות ההנהגה, על האחריות המוטלת עליה, ועל הדרכים הנכונות לנהיגתה. הדיון כולל גם ביקורת על ההנהגה הנוכחית, וכן הצעות לשיפורים. הדיון מתנהל בצורה פתוחה, וכולל את כלל גופי הממשלה, וכן את הציבור. הדיון מתנהל בצורה נכונה, וכולל את כלל גופי הממשלה, וכן את הציבור. הדיון מתנהל בצורה נכונה, וכולל את כלל גופי הממשלה, וכן את הציבור.

הנהגתו של הממשלה... (The management of the government...)

הנהגתו של הממשלה היא נושא לדיון רחב. הממשלה היא האחראית על הנהגת המדינה, ויש להנהיגה בצורה נכונה ויעילה. הדיון מתמקד על חשיבות ההנהגה, על האחריות המוטלת עליה, ועל הדרכים הנכונות לנהיגתה. הדיון כולל גם ביקורת על ההנהגה הנוכחית, וכן הצעות לשיפורים. הדיון מתנהל בצורה פתוחה, וכולל את כלל גופי הממשלה, וכן את הציבור. הדיון מתנהל בצורה נכונה, וכולל את כלל גופי הממשלה, וכן את הציבור.

נתגייירו בינינו לבין עצמנו אין עדות לגוי⁵¹⁶.
 נאמן אהיה לפסול בניך לכו'. פי' הרב ז"ל.
 היכא שאין לך בני בנים. ואי אהיה נאמן לפסול
 בני בניך. ומאחר שיש לך בני בנים אינך נאמן
 אמילו על בניך. וכן משמע מאז דאמרינן ואיני
 נאמן על בני גדולי דמשמע מכיון שזוהו גדול שיש
 לו בניים אינו נאמן עליהו. ומיהו לגבי עצמו אם בא
 ליכנס בקהל אסור. דהא שוי נפשיה חתיכה
 דאיסורא⁵¹⁷. וכן כתב הר"ר משה ז"ל⁵¹⁸. אינו
 נאמן לפסול את הבנים החוץ⁵¹⁹ וטובל בב"ד.
 ← [מוז. ע"ב] נהרמא סבבילין אורתו מידי.
 המהני למה משוהין אותו. וסבביליות תחלה ומיד
 יומל. ושמה מצוה למול ואחר כך לטבול⁵²⁰. אי
 נמי כיון שהמילה קשה עליו. מלין אותו תחלה.
 כדי שאם דעתו נקפו יפרשו. ומיהו אם טבל
 ואחר כך מל הרי זה גר. דלא שנת מילה וסבבילה
 ולא שנת סבבילה ומילה. דהוה דהא אמרינן לקמן
 במרק הערל⁵²¹. גיורת מעוברת סבבילה בנה
 אין צריך סבבילה. והרי קדמה סבבילה למילתו אם
 זכר הוא. והנה ליה למימר בתה אינה צריכה
 סבבילה⁵²².
 הכי אשכחון בנשמי עתיקי ובהלכות רבינו⁵²³
 ז"ל. וכל דבר שחוצץ בסבבילה חוצץ בגר
 ובעקב משוחרר ובגדה. וזו היא גרסתו של
 רש"י ז"ל. ופירושו כל דבר שחוצץ בסבבילה
 סותרת חוצץ בגר ובעקב משוחרר ובגדה לבעלה.
 וקשיא לן. דהא אמרינן במרק בתרא דנהא⁵²⁴.
 גבי ריבדא דסבבילה ולפלו שבעין וכו' חולל שעל
 גבי העין ומתחה עיניה ביותר ועצמה עיניה
 ביותר. דאיתמר התם חוצצין ומסקנא⁵²⁵ ולית

רבינו בריה הוא האמרינן. 516 ועיין ברוסמות חד
 מקמאי שכן פירש במ"י. וכי כפירוש ר"א מן ההר
 כהם אית דמפשי. ועיי' שוקשה: דא הני כהם דקא
 אירינן בהו בגמירי עמו הלא הם רחיקים מפני דקא
 שנגמירי כפון שגולו דמי. וכן באמרי תבא מירוש זה
 ודחה: שבו ודא אין סמך שאין ערוה דהא על הגנים
 כלום. 517 וכי' הרשב"א והרשב"א בשם רבינו.
 וכי' תוס' דיה דאין. וכי' תוס' חד מקמאי. ועיין
 בשו"ת תפתי שלמה חיי"ד סי' כט ובהורש"ם על
 המסכת סאן ועיין בקרן אורה מש"כ בזה. 518 דרבינו
 פי"ג אסור"ב ה"ח. 519 וכי' תוס' דיה סבבילין. וכן
 כתב הרשב"א: כיון שהסבילה חוללה עיקר גיורת ולצאת
 מטומאה גימ' וליכנס בקדושה ישראל. ועיי' שו"ת
 מסבבילת כלים שבעלין ואח"כ סבבילין. וכי' תוס' הכא
 דתורש מן התעלה כמורש מן הקפרי ובריטב"א כהב

מיום והי"ל כטובל ושרץ יהיה. וכי' תוס' והמקמי וסי'.
 520 לקמן ע"פ א. 521 והבא דברי רבינו ברשב"א
 ובריטב"א ובגמירי. ועיי' בריטב"א ובגמירי בשם
 הרמ"ה שדחו דברי רבינו בקרן אורה שוקשה ודמה
 זכותי בש"ס מוכח דהתקן עם ליתיה הוי ישראל ולא
 לאחד המילה. ועיין מש"כ בזה בשערי התני"ח על
 כתובות י"א א. 522 הרי"ף סי' סח. ובכ"י ב: רבינו
 הדובל. 523 א. 10 א. 524 ועיין בזה שם בתוס' דיה
 סתחה. ועיין בספר המדע הרמ"ה הל' ג' ד"ה. 525 הרי"ף
 בהלכות גדה פי"ב שבעות סי' אלף קכ"ו ו' (ולא).
 526 כלומר דמשמע דהאם סתמות משא"כ בגדה. ועי'
 בריטב"א ובריטב"א. 527 בכ"י א. ירו"ב לוח.
 528 פי"ט מ"ב. 529 ועיין בחידושי רבינו בגדה ח"ט א.
 530 ובריטב"א חוסי: הרי"ף על דבר שחוצץ בגדה ח"ט
 בגר ובעקב משוחרר וכו'. 531 בגדלים: מיס דרשב"א

לדעתו⁵³². ומסקנא דעבד הלקוח מירשאל אין
 צריך לקבל. וכתב רבינו הגדול ז"ל דכבר קבל
 עליו מעיקרא⁵³³. ומשמע מאז דבסבבילת עבדות
 צריך לקבל. ומיהו לא מחוור. דהא אמר ר'
 שמעון בי"א כולם ומסבילה לשם עבדות. ולא
 פליגי רבנן רבנן שאני חוור ומסבילה⁵³⁴. אבל
 בסבבילת עבדות לא פליגי וכדפירשית. ואפשר
 דרבינו [גמירי]⁵³⁵ מפרש. דכל פלוגתייהו דרבנן
 ביטא תואר [בסבבילה ראשונה. והיינו דאמר רב
 סמא איתמר ביטא תואר]⁵³⁶ דלא שייכא במצות.
 ממי שאין סבבילתה לשם [עבדות]⁵³⁷ כלום.
 והאיל היתה בעל כרחו. אבל עבד דשייך
 במצות. כלומר שהסבבילתו מדעתו לשום עבדות.
 אין צריך לקבל. וכמה אותו ומשחררו ומסבילו.
 אבל רש"י ז"ל⁵³⁸ סובר. לדברי כולם. דכל
 סבבילת עבדים על כרחו היא. והא דאמרינן אימור
 דשמעת ליה לרבנן ביטא תואר דלא שייכא
 במצות. משום שלא קבלה עליה מצות ולא נהגה
 בהם. אבל עבד ששהה אצלו כמה ימים ונתוג
 עליו מצות הטהרות ונתג עצמו צריך לקבל.
 אלא מכיון שהורגל ונתג עצמו בדת קבלה.
 ויהודית. בין מדעתו בין שלא מדעתו. ישראל
 הוא והיינו במצות⁵³⁹. וסיוע לדברי רבינו יצחק
 ז"ל. והא דאמרינן⁵⁴⁰. ולא רצה למול מגלגל
 עמו. שאילו לדברי רש"י ז"ל. יכול הוי לכוסו
 ולהסבילו בעל כרחו. אלא שיש לומר. בשאינו
 רוצה לכוסו. או שאינו יכול לה. שאינו רוצה
 לנהוג עצמו כלל בדת ישראל. ומה יעשה לו.
 תדע דהא ר' שמעון בי"א גומיה אמר לקמן⁵⁴¹.
 אין משוהין אותו⁵⁴² משום הפסד סותרות. ולא
 אמר שיכפוחו. ואית. האין יכנס תחת כנמי
 והסכינה שלא מדעת. אם כן שאל לר' שמעון

[פ']. ובכ"י ב: מיס דר' שמעון הכא. ובכ"י: מיס
 דר' שמעון דאמר. ואילו צ"ל: דאמר דסבבילת השחרור
 שלא לדעת. ובריטב"א: והא דאמרינן מיס דרשב"א ה"ק
 מיס בסבבילת השחרור שהסבילו שלא לדעת. 532 וכן
 הרשב"א כתב מירוש. וכן לשון התוס' ולפי
 מתיישב היטב לענין זה. ועיין דברי רבינו בסמוך. ולפי
 מירוש זה מירוש משה"ס המהרש"א על הרמ"ה עיי'.
 ועיין לוח' בתענין מ"ה הרי"ף סי' סח. ח"ט ב.
 ועיין בש"ס מ"ה ג' מש"כ בדברי הרמ"ה. ועיין ברי"ש
 סי' לח וכתבבן נתנאל אות א' ועיין בירוש' ועקב דהב"א
 דברי רבינו ומש"כ בזה. 534 בגדלים נוסף כהן
 במהותו: לשם שחרור. 535 עיי' כ"י ב. 536 דיה
 כוחה וסבבילה. ולקמן מ"ח ד"ה אבל עבד. 537 ועיין

בראש סי' לח שכבת דברי רש"י כהנינו ועיין משה"ס
 במהרש"א על דברי הרמ"ה אלו. ועיי' שו"ת רמ"ה
 ועיין בקרבן נתנאל אות א' מש"כ בזה. ועיין בקרן אורה
 ומש"כ בערוך לג' ובי"ש ועקב שוב"א דברי רבינו
 סאן: כ"י. 540 דרבינו פי"ד שאסור כהא ה"ס.
 541 לענינו ברפ"ט: עבדי ישראל. 542 בכ"י א
 ובנוסח: הרב חזון. 543 יבמות פי"ח ה"א. 544 בכ"י
 ב: הרבנות. בירושלמי שלמנינו: אורכ"ט. 545 א. א
 546 לענינו שם: דבא. 547 בכ"י א: עבד. וכן במסור:
 בן. 548 לענינו בירושלמי: ר' יסא. 549 בכ"י ב:
 א' אהרן יכול למולו. 550 בגדלים כיון למרק פמ'
 ולמנינו בסדקי ד"ה לוח. וכן ברשב"א כהב כדברי

דאינו גר עד שישול ויטבול, דילמא טבילה⁹¹ עיקר וכדרי יהושע⁹². י"ל דסתמא דמילואה הא דרי יהושע ליתא, שהתא טבילה עיקר ומילה טפילה, אלא או כר' אליעזר, או כרבנן, או כר' יהודה דאמר או הא או הא⁹³.

דילמא דאיקלעו. איכא למידק, כיון דגר צריך שלשה מדכתיב ביה משפט, אם כן אדרבה על כרחין ניבעי מומחין, שהרי אפילו עשרה והן הדינות אין דיניהם דין דבר תורה⁹⁴. ואי איפשר לומר דקרא אסמכתא בעלמא הוא, לא היא, דהא מכאן אמר ר' יהודה⁹⁵, גר שנתגיין בינו לבין עצמו אינו גר. וליכא למימר נמי דאין שליחותיהו קא עבדינן⁹⁶, כדעבידנא בייטין ובקדושיה ובממון⁹⁷, וכדאינא בפרק המגורש⁹⁸. דשאני התם דכל דמקדש אדעתא דרבנן קא מקדש, וכן בממון הפקר בי"ד הפקר⁹⁹, אבל הא האין איפשר למישרי גוי בבת ישראל, וכן כל שאר דיני דת משה ויהודית¹⁰⁰. וי"ל דכי גמירי שלשה גמירי, מומחין לא גמירי. ואיפשר דנפקא להו דלשלשה בלחוד כתב ביה רחמנא משפט ולא למומחין, מדכתיבי¹⁰¹ וכי יגור אהבם גר או אשר בחוככם לדורותיכם, לומר דבכל הדורות מקבלין גרים ואפילו בזמן דליכא מומחין, ומהאי קרא הוא דנפקא להו בפרק ארבעה מחוסרי כפורי¹⁰², דמקבלין גרים בזמן הזה אפי"ג דליכא היצאת דמיס¹⁰³.

שי"מ אין מטבילין גר בלילה. כתב הר"מ כ"ן ז"ל¹, איני יודע אם הטבילוהו בדעבד מהו, שהרי משפט כתיב ביה ותחלת דין ביום הוא. והר"ם ד"ל² כתב, ואם הטבילוהו היה זה גר. וכבר נתבאר לנו במסכת בבא בתרא³, שאם דנו בלילה אין דיניהם דין, הילכך מטבילין אותו פעם אחת ביום ע"כ. ונראה דלכתחלה קאמר, דטבילה כגמיר דין דמי, כיון שכבר קבל ומל, דאי לא כיון דקאמר שי"מ גר צריך שלשה, פשיטא דצריך טבילה ביום ואם טבל בלילה לא עלתה לו טבילה, דהא שלשה מדכתיב ביה משפט נפקא לן, אלא דמשום מדכתיב כגמיר דין, איצטרך לאשמעינן דלכתחלה צריך ביום⁴. כנ"ל⁵.

מי שבא ואמר גר אני יכול תקבלני ת"ל אתך במוחוץ לך. הסכימו כל המפרשים, דקא במוחוץ לך בניו ובה ואמר נתגייתו, אבל במי שלא נודע ובה ואמר גוי הייתי ונתגייתו נאמן, משום מגו דאל"י אמר ישראל אני. דומה למה ששנינו⁶, אשת איש הייתי וגורשה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהחיי ואם יש עדים שהיתה אשת איש אינה נאמנת⁷. אבל הר"ם במ"ל כתב⁸, בחוצה לארץ צריך להביא ראיה ואחר כך נושא אשה ישראלית, ואני אומר שזו מעלה ביוחסין⁹.

[מז. א] ומעשה באחד וכו'. הקשה הר"א אב כ"י ז"ל¹, כיון דקיימא לן דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולך כשר, למאי נפקא מינה אי הלכתא כרב נחמן דאמר לדברך גוי אתה. וכי חימא נהי דהולד כשר לקהא פוטס לכתונה מיהא הוי, און לרי יהודה קאמרין ולדידיה אפילו נתגיין בפניו בתו פסולה לכתונה, דהא אמר בקדושין², בת גר זכר כבת חלל זכר. והוא ד"ל³ פירוקא, דהכא בוגר גיורת שכבא שניהם לפני ר' יהודה, ובמוחוץ לן שהיו ישראלי מעלייהו⁴. והר"ם כ"ן ז"ל⁵ חירן, דרי יהודה כר עקיבא סבירא ליה, דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולך ממוז, דאיהו כר עקיבא דריש' לא יגלה באנוסת אביו, הוא דאיפסיקא הלכתא כרב נחמן, לא לענין דבריו של ר' יהודה, אלא לדין דקיימא לן דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולך כשר ופוטס מיהא הוי, ולפיכך אינו נאמן, ואי משום דבת גר הוא, בהא נמי לא קיימא לן כר' יהודה, אלא בת גר זכר בתו כשרה לכתונה⁶.

ואי אתה נאמן לפסול בני בניך. פ"י אי אתה נאמן לפסול אפילו בניך במקום שיש בני בנים. והאריה מדאמרין ואינו נאמן על בנו גדול, ואוקימנא לאו גדול נאמן שלא קטן ויש לו בנים זהו גדול, אלמא במקום בני בנים אפילו על בנו אינו נאמן⁷. ומיהו לגבי עצמו נאמן בין הכי בין הכי, דשווי נפשיה חתיכה דאיסורא⁸. וכן כתב הר"ם כ"ן ז"ל⁹, וכן הר"ם במ"ל¹⁰.

כתב. אינו נאמן לפסול הבנים החוה וטובל בבית דין.

[מז. ב] נטרמא מטבילין אותו שישול משום דשווי מצוה לא משהינן. וחי"ן הר"ם כ"ן ז"ל¹, דכיון שמהינן קשה עליו מלין אותו חתלה דאי פריש לפורשו, ומיהו אם טבל חתלה היה זה גר, וחזר לך דהא אטבילין לקמן בפרק הערלי²; גיורת מעוברת טבילה למילה³, ולא חימא דוקא ההי קדמה טבילה למילה⁴. ולא חימא דוקא נקבה, דאם כן הוה ליה למימר בתוה אין צריכה טבילה. פ"י לפירוש, אליבא דמאן דדחי התם⁵, ואמר עובר לאו ירך אמו הוא ומשום טבילת עובר גופיה ואימיה לא היא חציצה, אבל למאן דאמר עובר ירך אמו הוא ליכא מהתם ראייה כלל. ולהוהוא לישנא נמי איפשר דלאו ראייה הוא, ובנה דקאמר היינו בתוה, ולכשנמצא לומר דמילה קודמת עיכובא לא הוצרך לפורש, דמדאמר אינו צריך טבילה על כרחין מאי בנה ולדה. ויש יוצא בה לעיל⁶, גבי זין ועבד הבא על בת ישראל הולך כשר, גמירי דמי, וזו שאיסורה שיהי ככל אינו דין שבה פטום, ומאי בנה בתו לפי פירושן של רש"י ז"ל⁷. וכדאינא כהויא ביושלמיה⁸ שכתבתי שם⁹. ולי נראה דמילה קודמת לטבילה עוכבא, דאם לא כן¹⁰, לעולם היתה טבילה קודמת משום שהיו מצוה, אלא כיון שהטבילה כללה עיקר

בסמך בדיה שי"מ. 89 יטבילה ליתא בכ"י ובכ"י. ובגרסא במקום דילמא - לומר. 90 כ"י חסר דיה אינו גר בפשיטתו ולא בא להוכיח אלא דמילה בלא טבילה לא מוזיא. 91 עפ"ן זה ברמב"ן, ועי' ברמב"א. 92 כה"ג חסר דיה משפט. 93 לקמן מו, א. 94 כ"י חסר שם, ובקדושין סב, ב דיה גר, ובגין פות, ב דיה במילתא. 95 יבממון ליתא בכ"י ובגרסא. 96 גיטין סח, ב. 97 משפט זה ליתא בכ"י ובגרסא. 98 כה"ג הרמב"ן על פירוש הו. ועי' בבה"ט סי' א סק"א שכתב ללא כרעו הרמב"ן, אלא דהוה דאורייתא הוכתוב מסר לחכמים. ועי' ברמב"ן שם סי' א. ופטר דמן התורה אפילו הדינות דין בשליחותיהו דמומחין. 99 במדבר טו, יד. 100 ברייתא ט, א. 101 כ"י הרמב"ן, וכ"כ חסר קדושין סב, ב זה גר, בשם ר' נתנאל, וכ"כ הרשב"א הנמשך בשם ר"י. 1 כחידושי בדיה שי"מ. 2 הרמב"ם פ"ג איסורי

בן שתי רעות. ועי' בהשגחה. וע"ע במ"מ פ"כ שי"מ סי' ט. רסח סי' כ. בשם הרמב"ם דאם טבל בלילה מעבד כבר כתב שם בכ"י הגר"א סק"א, והשו"ע אב שפטיה דשני כתב דברי הרמב"ם גם על לילה ועי"ש שם דעת הר"ף כן. 3 ק"ר, א. 4 בכ"י. א. דלכתחלה צריך בלילה. ובכ"י: לכתחלה סגי בלילה. ואולי צ"ל: לכתחלה לא סגי בלילה. 5 דעת רבנו דטבילה הוי כגמיר ולכן בדיעבד מהי בלילה, וכ"כ רבנו לעיל בדיה שי"מ אינו גר. אבל חסר בדיה אין מטבילין, כתבו דהוה כחתיכה דין, דהא דעת הרמב"ן שהביא רבנו. ופ"י בראש סי' א לא שכתב שם רבנו מאיר דעבד בלילה משפט אחר. 6 כ"כ חסר דיה במוחוץ לך, בשם ר"ת: וכ"כ הרמב"ן בשם רבנו; וכ"כ בתוס' חו' מקמא. ועי' ברמב"א ובמק"י ובמאיר. 7 בגרסא: מגו דאלו בעי אמר. 8 כחובות כב, א. 9 ועי' ברמב"א שהוסיף משום דהוה מילתא דעבידא לאיצולי בלא משקל וכן במוק"י. 10 פ"ג איסורי ביאה ה"י. 11 ועי' במאיר שכתב שהרמב"ם מכיר

שם ה"ה. 12 מובא ברמב"ן. והה"ק תר"ה נאמן. 13 פ"ו, א. 14 כלומר ה"ה אביי, מובא ברמב"ן, ובמאיר בשם גדולי קדמוניו שהוא הרי"א אביד מנובנה, וכ"כ הרשב"א בשם י"מ, וכ"כ הנמק"י. 15 עי' ברמב"ן שהאריך לבאר הירוש' זה. ועי' בק"ן אורה. ועי' בשו"ת רע"א סי' רכא אות ג. 16 בדיה ומעשה. 17 לקמן סט א. 18 עי"ש ברמב"ן פירוש נוסף. 19 כ"כ חסר דיה ר"ה. 20 כ"כ חסר דיה ר"ה נאמן דיה אין ערות, וכ"כ לעיל בה, כ"כ דיה לימא. ועי' בק"ן אורה שהקשה, איך איסור יש על גר לישא בת ישראל, היא ג"כ אינה מוחזקת עליו כיון דמהי ישראל כשר הוא. ועי' מהות כהן כשריה חמורה שלמה יור"ד סי' כט, ובחידושי כ"ן ז"ל¹ נאמן. 22 פ"ג איסורי ביאה ה"י. 23 בדיה נטרמא. 24 פ"ו

25 משפט מהרי הרמב"ן שמעוברת שנתגייה דמהי טבילה לבנה, מיס בנה ליה ישראל אלא לאהו מילתו, ועי' בק"ן אורה שוקי על דברי הרמב"ן דמכח בכמה דוכתי דאם לידע בקדושה הוי ישראל משעת לידה כרתה בכבודו דחייב כפירין. וכן צ"ע מהו דלקמן צו, ב: היתה הרתה שלא בקדושה לידתה בקדושה לא חולצין ולא מיבמין אבל חייבין משום אשת אה, ולהרמב"ן דוק לאהר המילה נגמרת גיורתן לא הוה אויס כלל. וכן צ"ע למסכת גרים פ"ב ה"א: אם ער שלא טבילה אמו גרל ניטול בן זמנו אם משתלה אמו גרל ניטול בן שמה. והיינו משום דכשנול ישראל הוא ע"כ חייב למול ביום השמיני, ולהרמב"א אמאי נמול לישמי. ועי' בחידושי הגר"ש כחובות כ"א, א משי"כ ביישוב דברי הרמב"ן, ועי' בקולות יעקב סי' א משי"כ בזה. 26 לקמן פ"ו, א. 27 מה, א. 28 שם דיה שבה פטום. 29 פ"ד ה"י. 30 לעיל שם

גירוח³² ולצאת מטומאת גוים וליכנס בקדושת ישראל לפיכך צריכה לבסוף. דאפילו בלוקח כלים חדשים מן הגוי צריכין טבילה ומן הטענה הואת, וכמו שאמרו בעבודה זרה בגמרא דבי מערבא³³. ולגבי לוקח כלים ישנים נמי אמרו שם³⁴ מגעילין ומטבילין, לומר דטבילה צריכה לבסוף. אלא דאיפשר דהתם אי הטבילה תחלה עלתה להם טבילה, ולא כתיבא עיכובא, וכן כתב שם הראב"ד ז"ל³⁵. וכל שכן הוא פורש מן העולה שהוא כפורש מן הקבר כדאמרין בפסחים³⁶, שהיא צריכה לבסוף. ושתי טבילות לא הצריך הכתוב, אחת קודם מילה ואחת לאחר שפירש מן העולה. ואיפשר נמי דלכתחלה דוקא ואי עבר עלתה לו טבילה³⁷.

גירסת הספרים כן, וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגו ובעבד משוחרר ובגדה ובעל קרי³⁸. ופירושו כל דבר שחוצץ כטהרות חוצץ כאלו³⁹. ואיכא למידק, דהא אמרין בגדה פרק הנינוקת⁴⁰, אמר ר' יוחנן פתחה עיניה ביותר או שעצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה, והני מילי⁴¹ לטהרות אבל לבעלה לא כדריש לקמי' וכי' אלמא איכא כטהרות מה שאין כן בגדה. ומיהו אין הספרים מודים שם באותה גירסא, אלא כך היא הגירסא שם⁴², ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כדריש לקמי', ולומר דבשום מקום ליתנהו אפילו כטהרות. ויש שאין גורסין

ד"ה וכולהו אמרי'. 31 בדפוס הכרי"א: דאלו לא כן לעובד לעולם. 32 שם ושם: גירוח. 33 ירושלמי ע"ז פ"ה ה"ט. הובאו רבינו בחינדישו על ע"ז עה, ב: צריך להטביל לפי שיצאו מטומאת הגוי והכנסו לקדושת ישראל. 34 ע"ז עה, ב: 35 שם בחינדישו מהזוהר סופר עמ' 263. בכ"א בחינדישו: ר"א אב ב"ר, וט"ס וז"ל: הראב"ד, וכן הובא בדפוס: ה"א אב ב"ר, 36 צב. א. 37 וז"ל: המבין בחינדישו הראשון: ושמה מצוה לומר ואח"כ לטביל. וע"ז ברטבי"א ובמק"י שכתבו שגם ברעבב ל"מ טבילה קודם מילה משום דהוי כטובל ושרץ בידי אצ"י דבטבילה כלים אם הקדים עלתה לו מ"מ טומאה עלתה טומאה גמורה, וכ"כ שם במק"י בשם הרא"ה, וברטבי"א בשם הר"ם, וכ"כ ח"ס כ"ד טבילה, וכ"כ ח"ס חד מקמאי לעיל מו, א ע"ש שכתב: שיהי' נעשה מעשה בלילה ממי אבא מאר חובי' ז"ל שהצריכהו טבילה לאחר המילה. 38 לפנינו יובל קרי' לוח. וע"ז לעיל מו, א בדברי רבינו ב"ד' הא דאמרין וצריך להקטפו ע"ש הערה 40. וע"ז בחינדישו רבינו לנדו

כן איש כשחורו אף עבד איש בשל שחורו⁵⁰. ואין לשון הסוגיא מתישבת היטב לענין זה. אבל הרב אלפסי ז"ל⁵¹ כתב וכן ר"ח ז"ל במסקנא, עבד הלקוח מירשאל אין צריך לקבל שכב קבל. גי' נראה מדבריהם שהם ז"ל מפרשים, דאף עבד צריך לקבל. ולזה סוגיית השמטה כולה מתחוררת יותר. וכן דעת הר"ם כמ"ל⁵². ולענין טבילת עבד משוחרר, יש מי שאומר⁵³, דכיון דאינו צריך לקבל אינו צריך לשלש. והביאו ראיה, מהא דאמרין בקדושין פרק האומר⁵⁴, גר נמי לאו כידו מי יימור דמוקפק ליה בי דינא, ואקשין, אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו ואמר לה הרי את מקדשת לי לאחר שאשחרך הכי נמי דהווי קדושי, ואי ס"ד צריך שלשה, הא נמי מי יימור דמוקפק ליה. ואין משם ראיה כל כך, דדילמא אין צריך שלשה בדיעבד אלא לקבלה, אבל לאחר שקבל בפני שלשה ומל וטבל בינו לבין עצמו הוי זה גר, וכמו שכתבו למעלה משם הר"ם ב"ן ז"ל⁵⁵, אבל לכתחלה בין בוז בין צריך שלשה⁵⁶. הרב ר' יהודה אלבצלונג ז"ל כתב שצריך שלשה⁵⁷. והר"ם כמ"ל כתב⁵⁸, כשישחורר העבד צריך טבילה אחרת בפני שלשה ביום. ומשם רבוהיו הצרפתים ז"ל⁵⁹ ראיתי, שאם שחורר רבו אעפ"י שלא טבל אין טבילה מעכבת, ואם גרוש בת ישראל קדושו קדושו⁶⁰.

בגו. 50 עד כאן הוא פירוש הרמב"ן. וע"ז ברא"ש סי' לח שכתב שיה' שיטת רש"י, ע"ש בק"צ אות ה. ובמורה"א תמה בדברי הרא"ש שהבין כן פירוש ר' ע"ש בק"צ אות. וע"ז ב"ש כ"א סי' ג. וע"ז בק"א, ירש ע"ק ובערוך לגר משיב ביה. 51 סי' סו; וז"ל: ב. וכ"כ הרא"ש שם בשם הר"ה. וכ"כ ח"ס מקמאי לעיל מו, ב. בשם הראב"ד. 52 ע"ז אסורי ביאה לקמן. וע"ז בבבא בתרא ה"ד ויריד ר"ס פ"ט משיב ע"ד שושלת. וע"ז בבבא בתרא ה"ד ויריד ר"ס פ"ט משיב להיכי מברר ח"ס כ"א ד"ה אלא. בכ"א נוסף כאן: עד כאן. וע"ז מקמאי לעיל מו, ב. בשם הראב"ד. וכ"כ ח"ס ח"ס כ"ד טבילה, כ"א ד"ה אלא. בכ"א נוסף כאן: רבוהיו הצרפתים. 54 סו, ב. 55 לעיל מו, ב. ד"ה הא דאמרין מי לא טבילה. 56 וכ"כ הרמב"ן כאן. 57 ע"ז הרמב"ן בשם הר"ם ד"ה שם גר באה הי"ב. 58 ע"ז הרמב"ן בשם ר"י, וע"ז, דוק טבילה מרדכי, וכ"כ הרמב"ן בשם ר"י, וע"ש שכתב: ויש מדר'ל ומרדכי שהם חולקים בדבר. וע"ש במק"י כ"כ בשם חספת אחרונה. 60 בתוס'

רש"י סותרים זא"ז כפי מה שכתבתי בזה לק"מ דרש"י לא פירש כן רק בהס"ד דלימא קסבר רבינא אבל לפי האמת אדרבא מוכח דלא צריך להתגייר ולכן פ"י רש"י שפיר כן (דף ע"ה) גם מדברי הפוסקים אהע"ז (סי' ד') דחולקים אי הבת כשר או פגום לכהונה מטעם ק"ו ע"ש מוכח דס"ל דלאו גירות היא אלא ישראלית גם מדברי התוספ' ב"ב (דף ג') מוכח שדעתם דאי הולד כשר לא אויל בתר דידר' דאל"כ לא מקשו שם מידי אפי' רש"י וכן מוכח ג"כ ממה שכתבו שם דצ"ל שלא נשאו ישראלית וכן כתב רש"י בפ"י ג"כ בקידושין (דף ע') דמסתמא לא נשאו בנות ישראל ולכן ל"ק קושית התוספ' עליו דצ"ל באגרופס הי' ידוע להם דאמו ישראלית היתה כן כתבתי בחדושי. ועתה ראיתי שגם התוספ' נדה (דף נ"ו) כתבו כן דבין אם הולד ממזר או כשר ישראל הוא וגם ראיתי שמה שכתבתי ביישוב הסתירה של רש"י שכן כתב גם בשער המלך ומסיק ג"כ שלרש"י א"צ גירות וכן נראה ג"כ מסתימת כל הפוסקים שכתבו סתמא נו"ע הבא על ב"י הולד כשר ולא כתבו שצריך להתגייר והנך רואה שאין סיוע להר"ר משה משיטת רש"י ותוספ' דהולד צריך גירות דאדרבא שיטת רש"י נראה דישאל גמור הוא וגם מהתוספ' יש הכרע יותר לשיטת כל שאר הפוסקים דאין צריך גירות.

ומעתה נחקור עוד אם יש סיוע לה"ר משה מדברי רש"י פ' אמור ממה שכתב שם בתוך ב"י מלמד שנתגייר כמו שכתב הגאון אוה"ב נ"י ולענ"ד דבריו בזה תמוהים דאם אמנם יש סיוע לזה למה לא הזכיר רק דברי רש"י שאין מהם הכרע נגד הפוסקים החולקים והלא דברי רש"י הם מהתורת כהנים אשר מזה כפי דעת הרה"ג נ"י יהי' סתירה לכל הפוסקים דס"ל שא"צ גירות הזכי אמרינן בת"כ והוא בן איש מצרי אע"פ שלא היו ממזרים באותה השעה הוא הי' כממזר בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר עכ"ל הרי שדברי רש"י הם דברי ת"כ והי' מזה סתירה לשיטת כל הפוסקים ולשיטת רש"י עצמו דס"ל דנו"ע הבא על ב"י הולד כשר וא"צ גירות אבל באמת הן מלמד שנתגייר פירושו כמשכ' הרמב"ן שנתגייר במילה וטבילה והרצאת דמים בשעת מ"ת ככל ישראל והוצרך להשמיענו כן מדכתיב והוא בן איש מצרי שלא נטעה לומר שנשאר מצרי ולא נתגייר עם ישראל אבל אם הי'

נולד לאחר מ"ת לא הי' צריך גירות וע"פ פי' הרמב"ן יש לפרש ג"כ רישא דת"כ מה שאמר הוא הי' כממזר שהקרבן אהרן נדחק בזה אבל י"ל כיון שסתם ספרא ר' יהודה ולפי מה שכתבו התוספ' יבמות (דף מ"ז) ד"ה נאמן ס"ל לר' יהודה דנו"ע הבא על ב"י הולד ממזר ע"ש אכן זה דוקא בבא על בת ישראל דהיינו אחר מ"ת חוהו פי' דברי הת"כ אע"פ שלא היו ממזרים באותה שעה פי' אפילו אותם שנולדו מנו"ע באותה שעה עדיין לא היו ממזרים כיון שבאו עליהם קודם מ"ת הוא הי' כממזר דלזה פרט הכתוב שהי' בן איש מצרי דאל"כ אין נפקותא באביו כיון שהעיד הכתוב שנתגייר וע"פ דברינו אילו מוכרח כדברי הרמב"ן דאין אפשר לפרש שנתגייר משום דאי הולד כשר צריך גירות שהרי סתם ספרא ר' יהודה דס"ל הולד ממזר ואו לכ"ע ישראל היו וא"צ גירות אלא ודאי כדברי הרמב"ן הרי שגם מזה אין סיוע לדעת ה"ר משה לומר שצריך גירות ושאסור למהולו בשבת אכן גם לו ימצא סיוע לדבריו הרי ה"ר מנחם שהביא שיטתו חלק עליו וגם הפרשה חלק עליו וכתב בפ"י דמותר למהולו בשבת וכ"כ ג"כ בתפארת למשה וכן נראה מסתימת כל הפוסקים שכתבו דבן הנכריה אסור למהולו בשבת משום דאויל בתר דידיה ולא כתבו חרוש יותר דאפילו בן ישראלית הבא מן הנכרי אע"כ דכולהו ס"ל דישאל גמור הוא וא"כ איך נסמוך על דעת יחידת הנודחת מכל צד לבטל מצות מילה בשמיני החמורה שדוחה שבת לדעת כל הפוסקים שישאל גמור הוא וצריך למהולו בשבת ואני תמה על הגאון הרה"ג אוה"ב נ"י שחשש לדעת ה"ר משה שלא למהולו בשבת למה לא חשש יותר להזכירו גם טבילה שהרי פסקינן דאין גר עד שימול ויטבול ואם צריך גירות ולא יטבול הרי יטמע בישראל ואפשר לבא עי"ז איסור אשת איש אם יקדש ב"י ויקדשה גם אחר ואפילו איסור זה בעצמו דמילה בשבת אפשר שיגרום כשיגדל וישא ב"י וימולו בנו בשבת אכן לענ"ד א"צ לחוש לכל זה דישאל גמור הוא וצריך למהולו בשבת כסתימת כל הפוסקים וכמנהג ישראל ואפילו טבילה א"צ מן הדין רק לענין לטבולו אולי יש לחוש לספק התוספ' 27. כן נלענ"ד

הקטן יעקב.

סימן כב

בדבר שאלת מעכ"ת נ"י בנתגיירה מעוברת וילדה בן בשבת אם דיינינן ל"י כישראל ומותר למהולו בשבת או כגר שאין מילתו דוחה שבת ומר נ"י כתב דו"ל

שיק אה"ע ק' אבני צדק אה"ע סי' ב' וכן בספרו של הג"ר סיני שיפו אב"ד קולטרהא סתרי ומגיני סי' כ"ד, והנה הגרע"א צ"ן

75 ב"ה אלטאנא, יום ר' כ"ז ניסן תרי"ב לפ"ק. להרה"ג וכו' מ"ה גבריאל אולער נ"י הגאב"ד דק"ק אבערדארף יע"א.

27. ובגדן דידן דרכו קשתם כמה מכתראי, ואתה על כמותיהם תדורן כספר עצי אודים לאה"ע סי' ד' סק"ד, ובשו"ת מהר"ם

דעת
וכמ"
ואח"
ואח"
מהל'
נגחו
שנתג
ביכמ
ככמו
בתר
ד"ש
כ"ה
תש

נכריה
הא נ
דהשי'
דף פ'
שאמו
לידה
לידה
בנה
רש"י
לידה
נתגי'
מפני
הטור
מר נ'
כשהי'
להיפ'
ביכמ
שנתג
טביל
רבית
ומילו
דגמר
יש ל
לידת
דיינו
גר :

דעתי נוטה שאם תלד בשבת שמילת הבן דוחה שבת וכמ"ש בש"ע א"ח סי' של"א סעי' ה' ונכרית שילדה ואח"כ נתגיירה אינו דוחה שבת. משמע כשנתגיירה ואח"כ ילדה דוחה מילתו שבת וכן משמע מהרמב"ם פ"ג מהל' אסורי מזבח הל' י"ב ולד נוגחת אסורה היא וולדה נגחו ועכמ"ש וכמ"ש בש"ע י"ד סי' רס"ח סעי' כ"א גו' שנתגיירה כשהיא מעוברת בנה א"צ טבילה וכרבא ביבמות ע"ח ע"א. וה"נ אזלינן בתר לידתו הגם דאשכחן בכמה דוכתי' ביבום ובירושא דאזלינן בתר נתעברה ולא בתר לידתו, היינו במקום שתלוי' באב, אבל לענין מילה ד"ש דעיקר תלוי באם אם היא נכרית אם ישראלית, שפיר כ' הש"ע בא"ח ונכרית שילדה ואח"כ נתגיירה עכ"ד.

תשובה — דין זה תלי בפלוגתא דבכוחא וכתחלה אזכיר שהרא"י שהבי' מעכ"ת נ"י ממה שכתב הש"ע נכרית ואח"כ נתגיירה מילת בנה אינה דוחה שבת דמשמע הא נתגיירה ואח"כ ילדה דוחה לעני' לאו הוכחה היא דהש"ע נקט לשון הטור והטור כתב כן מלשון רש"י שבת דף קל"ה כמשכ' הבי' דאמרינן שם אמר רב אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה וכתב רש"י כל שאין אמו טמאה לידה כגון יוצא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמונה אלא נימול מיד עכ"ל ושם נקט רש"י ע"כ שילדה ואח"כ נתגיירה דאי נתגיירה ואח"כ ילדה הרי טמאה לידה אבל לעולם יש לומר דאפילו נתגיירה ואח"כ ילדה גם כן אין מילת בנה דוחה שבת מפני שהוא כגו' ולקמן יבואר ג"כ עוד טעם אחר למה נקט הטור והש"ע ילדה ואח"כ נתגיירה דהנה גם מה שהוכיח מר נ"י ממה דפסק בש"ע י"ד (סי' רס"ח) נכרית שנתגיירה כשהיא מעוברת בנה אין צריך טבילה לכאורה הרא"י להיפך דאין מילתו דוחה שבת דלפי מסקנת הגמרא ביבמות (דף ע"ח) טעמא דרבא דאמר כן דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה הוא משום דסלקא ל"י טבילת אמו לשם גירות ולא הוי חציצה דעובר היינו רביתי' וא"כ דגו' הוא פשיטא דצריך גם מילה לשם גירות ומילת גו' אינה דוחה שבת אלא אפילו לסלקא דעתך דגמרא שם דטעמא דרבא משום דעובר ירך אמו הוא ג"כ יש לצדד דיינו כגו' כמו שהיא גירות ולא נחשב לידתו לידת ישראל שתדחה מילתו שבת וכן מוכח דעת התוספ' דיינו כגו' דכתבו אמה דאמרינן ביבמות (דף מ"ז) דמילת גו' צריכה קודם שיטבול וז"ל משמע שהמילה קודם

טבילה וכדאמר אין גו' עד שימול ויטבול ותימא דאמר בהערל מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ואומר ר"י דשאני התם דאכתי לא חזי למילה עכ"ל וכן כתב גם הרמב"ן שם ועיי' שם ברשב"א דמפני קושיא זו נחזק לומר דמה דאמרינן בנה אין צריך טבילה בנה לאו דוקא אלא בתה קאמר משום דסבירא ליה דמילה קודם טבילה מעכב כגו' הרי עכ"פ כולו סבירא להו דמילת העובר שנולד אחר נתגיירה מעוברת היא מילת הגו' ופשיטא דאינה דוחה שבת אבל ראיתי בריטב"א שכתב שם זה לשונו ואם תאמר ולמה משהין אותו למהלו בתחלה ולהמתין עד שיתרפא יטבילהו בתחילה ויש לומר כשהוא עול אין טבילה מועלת דהוי ל"י כטובל ושרץ בידו דאפילו בדעבד מעכב אבל הרמב"ן ז"ל כתב בדעבד אם טבל קודם מילה עלתה לו טבילה והביא רא"י מדאמרינן לקמן בפרק הערל גירות מעוברת שטבלה בנה א"צ טבילה ואמרינן לה התם אפילו למ"ד דעובר לאו ירך אמו הוא וכן כתבו קצת רז"ל ומרן הרא"ה ז"ל דזה רא"י בו דשאני התם דכשהוא במעי אמו אינו בן מילה הרי הוא כנקיבה דסג"י לה בטבילה וכשנולד ומלין אותו אינו אלא כמו שמלין ישראל שהוא עול דבלאו הכי נמי ישראל הוא הא בכל שצריך מילה בשעת גירותו אם קדמה טבילה למילה חזרו וטובל עכ"ל הריטב"א וכן כתב הג"י הרי לפי דעת הרא"ה מדס"ל דטבילה קודם מילה אפילו בדעבד לא מהני מילת בן מעוברת שנתגיירה אינה מילת גו' אלא מילת ישראל וא"כ גם מילתו דוחה שבת ובש"ע י"ד (סי' רס"ח) הביא הרמ"א טבל קודם שמל מועיל בדעבד הרי טבילה ויש אומרים דלא הוי טבילה ומדהביא דעה ראשונה שהיא דעת הרמב"ן בסתמא דעת הרא"ה דלא הוי טבילה בשם יש אומרים משמע דפסק כדעת הרמב"ן שהיא ג"כ דעת התוספ' והרשב"א שהוכיחו כן דבדעבד הוי טבילה ממעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ולכן אף שלדעת הרא"ה י"ל דמילתו דוחה שבת כיון שהוא כישאל גמור מכל מקום להרעה הראשונה שהביא הרמ"א בסתמא מילתו היא מילת גו' שאינה דוחה שבת ולכן יש לומר עוד טעם למה הטרש"ע כתבו דילדה ואח"כ נתגיירה אין מילת הבן דוחה שבת ולא כתבו דאפילו נתגיירה ואח"כ ילדה אין המילה דוחה שבת דלא נחתו בזה כמה שתלי בפלוגתת הראשונים כמו שכתבתי אבל מכל מקום כיון שהתוספ' והרמב"ן והרשב"א הם רבים נגד דעת הרא"ה וגם הרמ"א נקט דיעות הרבים בסתמא נראה

הנה בספר זכר שמחה סימן ק"פ כתב המחבר לאחיו הגאון מה"ר משה ליב הלוי בכברגר (חתן רבנו) בנדון תשובה זו ושם מזכיר לו לעי' בתשובת' מבי"ט סי' ל"ט בשם רש"י וכן תשובת נדע ביהודה מהדורא קמא אה"ע פח. ובתשובת מהר"א אה"ע קו. ועיי' בשארית שמחה לנכד רמ"ל בכברגר סי' ל"ד.

בש"ע י"ד סימן רטו סעיף יב. לדברי המחבר: לכאורה גם בעכ"מ שהוליד ממשאלית מלין בשבת אולם למה שכתב המהרש"א בקידושין דף עה: בחוס' שם דסבירא ליה בעכ"מ שכתב על בת ישראל הולד עכ"מ וצריך גזות א"כ אין מלין בשבת.

שהלכה כן שאין מילת בן שנולד ממעוברת שנתגיירה דוחה שבת ושוב מצאתי שגם הגאון אוה"ב נ"י בספרו

נחלת בנימין פסק כן הוא הנכח²⁸. כנלענ"ד הקטן יעקב.

סימן כג

אלטאנא, יום ג' י' אלול תר"ו לפ"ק. **שאלה** — מה ענין מציצה שתקנו חכמים במשנה כשאמרו מוצץין אם דוקא מציצה בפה או גם ביד.

תשובה — הנה הרמב"ם הל' מילה (פ"ב) כתב ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה עכ"ל ומזה נראה דמציצה בפה דוקא דלהוציא דם ממקומות רחוקים צריך כח משיכה ואי אפשר בדחיקה ביד אלא שראיתי בשו"ת דבר שמואל (סי' צ"ח) על דבר עשיית המציצה בין בט"ב וביורה"כ שכתב וכבר חשבתי למנהג קצת המוהלים לעשות תחלת המציצה בזילוף היין שכפיהם הם שני הפכים בלתי הגון להעשות בבת א' כי המציצה היא להוציא דם המוכן אז בטבעו לצאת ע"י החבורה ממקומות הרחוקים שעיקרם בפנים יגרום נזק או סכנה ח"ו והיין בטבעו עוצר יציאת הדם אלא הדרך הנכון הוא כמנהג אותם המוהלים שעושים בתחלה המציצה בלי יין להוציא במהירות הדם המוכן לצאת ואח"כ לעכב ולעצור שלא יצא וימשך יותר מכדי הצורך בזליפת היין ובסמים העוצרים וזה אפשר להעשות ביד או במוך מבלי אמצעות הפה והמוהלים פה נהגו זהירות בעצמם בימי התעניות שלא לזלף היין בפה עכ"ל והנה בהשקפה ראשונה הי' נראה מדבריו שמתיר לעשות המציצה ביד או במוך ג"כ ולפ"ז יסתור דברי עצמו שכתב דהמציצה היא להוציא הדם ממקומות הרחוקים שזה ודאי אי אפשר ביד אבל באמת אחר העיון נראה ממה שכתב וזה אפשר אדרבא היפך זה דפשיטא לו ג"כ דעיקר המציצה צריך לעשות בפה דוקא רק שזליפת היין שהיא רק לעצור הדם עלי' כתב שאפשר להעשות ביד

או במוך בלי אמצעות הפה וזה ברור אלא שעדיין יש לחקור באמת מנ"ל להרמב"ם ואחריו להפוסקים כן שמציצה היא להוציא הדם ממקומות הרחוקים ושלוה צריך לעשות בפה דוקא ואין לומר דנפקא להו כן ממה דאמרינן שבת (דף קל"ג) מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל חבורי מיחבר ע"ש וס"ל להרמב"ם דחבורי מיחבר לא מקרי רק כשירוצא בכח ממקומות רחוקים דו"א דחבורי מיחבר שייך גם בכל דם שירוצא מעצמו ע"י חבורה שנעשית אפילו אינו מוציאו במשיכה ממקום רחוק כדמוכח ממה דאמרינן בכתובות (דף ה') דם מיפקד פקיד או חבורי מחבר ע"ש אבל נ"ל דמהלשון משנה עצמו יצא לו להרמב"ם כן דהנה השרש מן שהוראתו הוצאה דבר מדבר לא נמצא רק במקומות מעטים בכתוב אבל נמצא על שלש גזרות שרש מוץ מנחי עין ומזה מין חלב (משלי ל') ושרש מצה מנחי ל' ה' ומזה ונמצה דמו (ויקרא א') שמר' ימצו (תהלים ע"ה) ושרש מצץ מהכפולים ומזה למען תמוצו (ישעי' ס"ו) והמדקקים האחרונים חשבו כי שלשתם נדרפים אבל אחר התבוננות ראיתי הכול רב בהוראותיהם (וזה מפאר לשוננו הקדושה) ששורש מין הוראתו הוצאה ע"י דחיקה וסחיטה ומזה מין חלב ומין אף ושרש מצץ הוראתו הוצאה ע"י כח המשיכה והעד למען תמוצו שנמשך אחר למען תינקו ושבעתם הרי שש' בהוראתו ליניקה וכן פי' רש"י שם ושרש מצה הוראותיו גם שתייהן ע"י דחיקה כמו ונמצה דמו וע"י כח המשיכה כמו שתית מצית והנה שרש מצץ לא נמצא רק פעם א' בכתוב למען תמוצו הנזכר (ואולי מגזרה זו גם אפס המץ [ישעי' ט"ז] שפירושו יניקה ויהי' מן מן מצץ במשקל צל מן צלל אבל יתכן ג"כ מגזרת מצה במשקל אש מן

28. תשובת רבנו טובבה על ציר דברי הגאון מוה"ר גבריאל הכהן אדלר שדם ביתו ביאר וביחור בשצ"ה דף רמו רמח. ועיין בדברי המהרם שיק שם דף רפ ומשם הכניסה לספרו שרית יו"ד סי' רמ"ז. ולהיתר עי' ביד דוד להגר"ד פרידמן מקרלין בפסקי הלכות ח"א דף ז' הגהה ה' וכן באחיעזר קובץ אגרות — דברי הלכה סימן כז. ויסודם של דברים מבוארים היטב ע"י הרב בק ב"הדרום" מ"ד (תשרי תשל"ז) [ומהר"ם שיק יו"ד רצ"ט] ושם בשצ"ה דף רמ"ח כתב רבנו בתור הערה בדין מעוברת שנתגיירה אם מילת בנה דוחה שבת, דברים נוספים, ח"ל:

להה"ג מ"ה וואלף האמבורג זצ"ל בקונטרס המילה וגם הה"ג אוה"ב זצ"ל הסכים שאסור למולו בשבת, ע"ש באריכות דף קכ"א שאלת הר"מ קרגוי והשובת הראוה"ב והגם שהם לא העירו על דברי הריטב"א ביבמות (דף מ"ז) שכתב דלכך מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה אף שמילה צריכה קודם טבילה כיון שבשעת טבילה אי אפשר למול סגי לגירות בטבילה לחוד, ובספרי ערוך לנר שם הטעמתי דבריו דלפי המבואר שם (דף מ"ו) הוי ילפינן לכ"ע דטבל ולא מל מהני מאמהות אם לא דאין דנין אפשר מאי אפשר ולכן בעובר שאי אפשר למולו דינו כאמהות דסגי להיות גר בטבילה לחוד כנ"ל דעת הריטב"א ועפ"ז הי' הבן מעוברת כישראל שנולד בשבת שמילתו דוחה שבת אבל מכ"מ כיון שהתוספ' והרמב"ן ורשב"א לא ס"ל כהריטב"א אין לסמוך על זה להקל באיסור שבת החמור ולכן גם לפענ"ד בן גיורת מעוברת מספק אין למול בשבת.

על אודות הספק אם מילת הבן שאמו נתגיירה מעוברת דוחה שבת, השבתי להרב אב"ד נ"י דק"ק לאנדאן יע"א (הג"ר נתן אדלר הכהן) שהזכיר גם לי ספק זה. שכבר עמד עליו הרב מ"ה מענדל קארגוי זצ"ל וכתב להחמיר כמבואר בשו"ת נחלת בנימין

דמאן דסוכר כשר סוכר שסולד
ע אפקרי' רחמנא לורטי' ודוק
שם רב האי גאון' שפרי אף
זוראים ואף אם היא נקבה ואם
ייתה גיורת והיתה נפסלת מן
כשר הולד אף אם נשדו אחרי
ז דאלו בתרה ולא בחר הפסול
כה. הארבעי בזה מחמת שראיתי
זים בזה ואבאר דעתם בזה ואת
עלן הפנין בעור הבורא המון
דעת :

דף ס"ז ב' ד"ה עכו"ם שקידש
כו"ם ועבד הבא על בת ישראל
אין קדושו קדושין וא"כ לר"ך
שם שהקשו ואפ"ג דר"י סוכר
הולד כשר משמע דאם הולד
הוא כעכו"ם גמור וכן משמע
למאן קסבר רבינא וכו' בפירוש
מיון אם הולד וכו' לא הכו
מפורש בזה הלשון ומאן דאמר
ל הולד כשר שדין ליה בחר
תומו' בכמה דוכתי דאם הולד
א"כ אינו מאכיל את אם אמו
דף ס"ט ב' ואנכי תמה אקרא
ו שני מחלוקת ביחד והפיקר
בד הבא על בת ישראל שיהיה
שמואל (בדף י"א א') דקאמר
ו אמר רבינא וכו' ש"מ בן
ד אף דשמואל סוכר בבבלי
הולד כשר עכ"ל יכול לסבור
כ"ז) וקדושין (דף ס"ח ב')
י בן ובתם בירושלמי ע'פ'
ההולד ממזר מעכו"ם אפי'
ממזרים נחוש שמה לא נזכר
ממזרים וכן פ' רש"י בד"ה
בו' והרי הם ממזרים ומתוך
רא אילנוראוי אינטירא ובלשנה
עכו"ם גמורים [פ"י בן
רמת השבטים דהו מעכו"ם
כו"ם גמורים וכן פ' הר"ג
שזכינו ללמוד דרבינא כשר
בית ישראל הו כישראל ולא
בתרא הי"ל ממילא הלכה
בהש"ם מייתי לקד דרבינא
יגא אף דהוא סוכר דעכו"ם
וא"כ לדעת רש"י חלק
דנפסק ההלכה הומו' חלק
הגמרא ש"מ דקד דרבינא
ישא בתרא דשמואל הי"ל
יבמות (בדף כ"ג א') ובדף
ל הו ממזר מעכו"ם ועבד
עכו"ם הגירסא שמתקו הומו'
פסול מקרי פ"י דמכאן
א דאף דשדין ליה בחר
וכן הבאתי לעיל ראייתי
הכשירו אף הכה לכהונה
ל הולד כשר אם היטה
אם הוא כשר הרי הוא
יכה גירות ואף דנתגייר
דרכ פוסק בקדושין (דף
פ"ט

הר"ל ב' פרק ר"און בבבלי מתאריין

פ"ח ב' ללא כרש"י דסוכר דכשרה לכהונה ומה גם לפי דעת
רוב האמוראים דסברי דאף אם היא נקבה כשרה לכהונה וללישנה
בתרא דשמואל הי"ל הא הו גיורת אמו ניקוס ונימא דכולהו
סברי דגיורת פחותה מבת שלש כשרה לכהונה וגם שלא הוירי
התנאי שנתגייר בעודה פחותה מבת שלש שנים וכן יש להוכיח
מדברי רש"י בבכורות דיש בזה מחלוקת אם הוא נחשב כעכו"ם
ולר"ך גירות או לא ערש"י מפרש בבכורות (דף מ"ז א') למ"ד
אין מזהמין היינו מ"ד שסוכר דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל
הולד כשר דשדו ל' בתר ישראל והתומו' הבינו מרש"י דמאן
דסוכר ממזר סוכר דשדין ל' בתר העכו"ם לכן הקשו על דבריו
מה שהקשו אבל באמת כונת רש"י דמאן דסוכר אין מזהמין
הוא מאן דסוכר הולד כשר ומאן דסוכר מזהמין הוא לישנה
בתרא דשמואל ודוק. ועיקר פירושו הסוגיא כבר כתבתי
לעיל בדעת הרמב"ם בהוכחות גמורות ללא כרש"י ותומו'. לכן
לדעתי ברור דכשר גמור הוא ולין לר"ך גירות וכן הפכים הר"ג
בפרק עשרה יוחסין עיי"ש בדף רמ"ב בזה שהקשה על הרמב"ם
שסוכר דגר נשאה בת ישראל דבנו אסור במזמרת עיי"ש שאומר
דמעכו"ם ועבד שבה על בת ישראל אין ראייה שאינו מתייחס
אחרי אביו הרי מבורר שסוכר הר"ג דעכו"ם ועבד שבה על
בת ישראל הולד אסור במזמרת וא"כ מוכרח שא"ל גירות דאם

היה לר"ך הא הוה גר שמוחר במזמרת [וכן נראה ראייה ברורה
מקדושין (דף ס"ט א') ח"ה מזמרת נמי תינכב לעבד ומתוך עבד אין
לו חיים ר"ל וישאר הולד ממזר הרי אף דקיי"ל הולד כשר עכ"ל הולד
הולך אחריה דאם איתא דלר"ך גירות היה כשר ודוק בזה כי זה ראייה
מוכרחת כמעט ויש לדחות בדוחק אולי סוכר ר"א הולד מעכו"ם
ועבד הו ממזר אבל לשון אין לו חיים תמוה מאוד ד] ואף רש"י
בקדושין לא אמרה אלא להב"א דאם אבל לפי המסקנא קיי"ל דכשר
וכרבינא דקריי בןך ואין לר"ך לגיירו ודוק בכל זה ועיין בגדה (דף
כ"ז ב') תומו' ד"ה אמוראי וכו' נראה ג"כ שמשכמים לדעת זה :
וכן במדרי ב' החולץ סימן ל"ט דמזמרת שילדה מעכו"ם
הולד ישראל וקדושו קדושין וכן מבורר בהרשב"א יבמות
(דף ק"ב א') דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד ישראל גמור
ואין לר"ך גירות עיי"ש בד"ה אמר רבא וכו' דאי באמו מישראל
וכו' אלא ישראל אפילו בא עליה עכו"ם וכן הוא דעת הרי"א ז'
ב' החולץ בפנין מי שחלו עבד וחלו בן חורין הבא על א"א
דאסור בפסולי קהל מד עבדות שבו דהוה הולד מזדו כשר גמור
הרי דא"ל גירות דאם היה לר"ך גירות היה מותר במזמרת דגם
מד עבדות הא הו גר משוחרר דמותר במזמרת וכן מד חירות
הוה הולד ממזר אלא מוכח דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל
כשר וא"ל גירות לכן מד עבדות אסור בפסולי קהל ודוק בזה ה) :
פסק

ד) הבהרה ד ועיין ירושלמי גימין פרק השולח ה"ד דאומר דעבד מעוכב גם שיחרור בניו עבדים ולפי המוחלט דהולד שדין בבת
ישראל אבהתה בין למאן דסוכר דהולד ממזר ובין למאן דסוכר דהולד כשר א"כ למאי כ"מ בבבלי דממה נפשך
דאם בא על השפחה וכרית הולד כמותם כמבורר בהרמב"ם ב' פ"ו מא"ב ה"ד ואם בא על בת ישראל היא הולד או ממזר או
שר גמור אבל לא עבד ואלו דאף דלענין יחוס מתייחס הבה אחרי האם עכ"ל לענין ממון שייך להארוך של העבד ג"כ חלק
גהולדות האלו ולפ"ג למעשה בדיון זה ר"ל בעבד הבא על שפחה חבירו בדיון הולדות לענין ממון אם חולקים ביניהם ארון העבד
עם ארון השפחה או לא וכן אם נחליש שחולקים בהם אזי יש להסתפק איך משתחררין הולדות האלו ולפ"ג ה' יאיר עיני במאור
חוריתו ויעמידני על ספיקות אלו ואולי יש לומר בדוחק דכונת הירושלמי על שפחה היולדת בןן ועין אף דנקט עבד אבל זה דוחק
גדול ואח"כ נדפס ספר האור' הגדול ומלמתי בסיומן פשט"ס שפירש כן דברי הירושלמי בבבלי עבדים דהכונה בשפחה ודוק :
ה) הבהרה ה **הנה** אחר שכתבתי בפנים דעתי בפנין עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל דכשר גמור הוא ואינו לר"ך גירות
ודינו כישראל גמור לכל דבריו ראייה לאחד מהמחברים החדשים [את שמו שכתתי] שמשפסק את מותר
למולו בשבת וכפי מה שהוכחתי בפנים ברורות דדינו כישראל גמור ואינו לר"ך גירות בודאי הו כישראל גמור ומילתו
דוחה את השבת דבירושלמי בפ"ג דיבמות ובפ"ג דקדושין הלכה ג' קאמר דבן הבא מן העכו"ם קרוי בנה ואין מילתו דוחה שבת
משמע דבן בתך הבא מן העכו"ם דקרוי בןך בודאי מילתו דוחה השבת דהו ישראל גמור ואין מילתו ישראל שלא תדחה השבת
דאמו במילה כתיב שיהי דוקא מתייחס אחרי אביו ואם אינו מתייחס אחרי אביו אין מילתו דוחה שבת. א העיקר תלוי באמו שפחה
שמאה לידה עיין שבת (דף ק"ה ב') אבל באביו לא איכפת לן אם מתייחס אחרי או לא אלא כיון שהוא ישראל תיכף משתולד
מילתו דוחה שבת אף שאינו מתייחס אחרי אביו והו כמו שאין לו אביו שב"ד מוהלים אותו אף בשבת. ועוד ראייה מבת כהן
שנתעברה מעכו"ם שגנה חייב בה' סלעים (בכורות מ"ז א') וע"כ החיוב עליו דלמו פסורה בפדיון בנה ואם הוא נחשב כמו גר
איך נחייבו בפדיון עלמו ח"פ לדעתי ודברתי בזה מחמת שראיתי לגדול אחד מהמחברים החדשים שנסתפק בזה. ועוד נראה לי
דבר חדש דאף עכו"ם שנתגיירה מעוברת מילת בנה דוחה שבת דלא תשבין ליה כנתגייר בעלמו רק חשבין ל' כבן ישראל שאין לו יחוס
אחרי האב והראיה דחייב כרת על אשת אחיו מאמו שילדה אחרייו (יבמות דף ל"ז ב) ואם היינו מחשבין אותו לנתגייר בעלמו לא
היה חייב על אשת אחיו חוה ברור בלא ספק ואף שלכאורה משמע מהסוגיא דיבמות (דף ע"ח ב') דכתיב שנתגיירה מעוברת
דלמ"ד עובר לאו ירך אמו בנה אין לר"ך טבילה הטעם משום דהיינו רבותא ואינו מולך משמע שנתעשה גר בטבילה אמו ועיין
בחיודושי הרמב"ן יבמות מ"ז למד מזה דטבילה גר בזמן הבית בדיעבד אינו מעכב אף אם הקדימה קודם מילה. ועיין בהרשב"א
בחיודושי גס אבל באמת דברי הרמב"ן והרשב"א תמוהים דאיך יעלה על הדעת דחשיב הוא כנתגייר בעלמו דא"כ למח חייב כרת
על אשת אחיו ולא נמלא בשום מקום מי שחולק בזה ונימא דאיתא כמ"ד עובר לאו ירך אמו דפלוגתא דתנאי היא בתמורה. ועוד
דאם נחשב אותו לנתגייר בעלמו והוא קמן א"כ כי הגדיל יהיה יכול למחות חוה לא יעלה על הדעת. ועוד ראייה מהמסנה דבכורות
דנתגיירה מעוברת בנה בכור לכהן וע"כ לר"ך הוא לפדות עלמו דאמו אינה חייבת בפדיון בנה (קדושין דף כ"ט) ואם היה דינו
כמו גר שנתגייר בעלמו ויכול עוד למחות איך נחייבו בפדיון עלמו ודוחק לומר כיון דינא מפטר רחם דישראל ואח"כ כאלא ימחה
נחשב לגר למפרע ומחוייב הוא אז בה' סלעים זה אינו מקובל לכל מי שבינת אדם ישר נוססה בו דהא לדעת הרמב"ן והרשב"א
גמרה הגירות שלו פחה בשעת מילה. וכ"כ לא אבין לדבריהם למה מזמרת שנתגיירה מעוברת בנה שני אף דבלידה תלה רחמנא
דהא אינו גר עד שימולו אותו וכמה עדיף מגר חוש בן מלרים שבה להתגייר דוחק לומר דאיירי דוקא בנשה ועיי"ש (דף ע"ח)
בתומו' ד"ה הו"א וכו' ודוק. אלא דהאמת יורה דרכו דפלוגתא דעובר ירך אמו או לא לא שייכא בבני אדם כיון שמתייחסים אחרי
הביתם [והא דנב' מנרי ראשון עשאו מזמרת גזית משמע מהמנרא דייך לפלוגתא דעובר ירך אמו באמת נראה לי דנמנר רק כהו"א בדרך עקל' ותיירא
אלא אליבא דלמח עשאו דר"י משום דנפומין הלך אחר הפסול שבאיהם ומה הטעם סוכר הר"ג ז"ל דלבינא דלמח דמסיק רבינא כהם ר"י דקטנס הו
משום דהלך אחרי פסולו ולא שייכא כלא למוכר ירך אמו ולכן מנרי ראשון עשאו מזמרת גזית או מנרי שני עשאו מזמרת רשונה ע"י
בשני דברי הרמב"ם בנ"ה (פ"ח סי' ד' ס"ק י"ג). וכן נראה דבג"ז אף כהו"א שפרי ר"ד כהם ר"י לא אסר דבריו אלא כמנרי שני עשאו מזמרת רשונה
ולמה לא אמר רבותא דמנרי ראשון עשאו מזמרת גזית אלא דמסיק דלמח לן הוה אסור אחרי הוה אסורא מקשה דאף דפסולין לן הוה אסור
לקלח לתלמו בתר אביו אבל עכ"ז גם לנחר אמו אין לו שייכות כלא ויהי לו לנחור או רשון או כססוי דלכיו ופ"י מתוך דהבא נהי"כ הוא שחזושי
פולטים אמרי אמו ודוק בזה. והר"ס דהנפחה כי מריך על מיתרא דרע"ה דעכו"ם מעוברת שנתגיירה מריך עממה דבלידה חליט רשונא וכו' ולמה לא קשרך

השני - גירוי - שמואל אל הרב"ד זצ"ל
השני - גירוי - שמואל אל הרב"ד זצ"ל

רשימות דף מה ע"ב **שיעורים** תצב

קונטרס בענין גירות

מילת הגירות לגמור את גירותו. ומזה מוכיח שאפשר לגר לטבול ואח"כ למול. ותמה עליו בקרן אורה (יבמות דף מז) הרי מוכרח כדברי הרא"ה שהעובר נעשה גר בטבילת אמו בלי מילה דהא מבואר ביבמות (דף צ"ז:) ששני תאומים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה חייב כל אחד על אשת השני משום ערות אשת אחיו, ומוכח שאחים הם בשעת לידתם ושנתקדשו בקדושת ישראל במעי אמו בלי מילה, משום שאם נתגיירו רק אח"כ כשנימולו פשיטא שאינם אחים¹²²). וכמו"כ מבואר בבכורות (דף מו.) דגר עובר שנתגייר במעי אמו חייב בפדיון הבן משום דהוי פטר רחם אמו, ומוכח שמשעת לידתו ישראל גמור הוא, וקשה איפוא על הרמב"ן דס"ל דחייב למול כדי לגמור את גירותו, דס"ל שמל הולד במילת הגירות אחרי שטבל במעי אמו, שא"כ כשנולד לפני שמל הוי עדיין גוי שאינו ישראל עד שימול ולא הוי לידתו בקדושה כלל, וא"כ פטור הוא מפדיון הבן כמו גר דעלמא.

→ **ונראה** שאף הרמב"ן מסכים עם הראשונים דס"ל שנעשה גר במעי אמו בטבילה בלבד, שמאחר שאינו ראוי למילה מעשה הגירות שלו הוי טבילה לבדה כמו בגיורת, אלא דס"ל לרמב"ן שאחרי שנולד והוי גר חייב למול מפני מצות מילת הגר, שאע"פ שע"י טבילת אמו קדושת ישראל גמורה חלה בו מ"מ חייב למול מדין מצות הגירות, ומשום דמלבד דמילה הויא מעצם מעשה הגירות יש במילה אף קיום מצות גירות בדומה למצות הגר להביא קרבן הגר.

חסרון בקדושת ישראל של הגר אלא שאסרו באיסור¹²¹ חדש לבוא בקהל מדין גר¹²¹) אך לא מדין עכו"ם. ולכן אע"פ שפוסל אשה בביאה דהויא ביאת איסור מ"מ לא חל בה שם זונה כמו שחל כשבא עכו"ם על בת ישראל (עי' ברמב"ם ובראב"ד פי"ח מהל' איסורי ביאה הל"א-ב), ולכן אין זרעה נפסל כי רק זרע זונה נפסל לכהונה, ואכמ"ל בזה¹²²).

ה

← **7 א)** ונתבאר מהנ"ל שיש שני דינים בגירות: (א) עיקר מעשה הגירות המחיל חלות קדושת ישראל באופן ישיר; (ב) מצוות הגירות המוטלות על הגר לקיימן אך אינן מחילין בו קדושת ישראל באופן ישיר. ובכך ניתן להבין את דברי הרמב"ן דלכאורה הם תמוהים. דהרי חלוקים הראשונים אם גר המתגייר חייב למול תחילה ואח"כ לטבול או שיכול להפוך את הסדר ולטבול ואח"כ למול. ובנ"י ליבמות (דף ט"ז בדפי הרי"ף דפוס ווילנא) כתב שהרמב"ן הביא ראיה שאפשר לו לגר לטבול ואח"כ למול מעובר שנתגייר במעי אמו, וז"ל דגירות מעוברת שטבלה בנה אין צריך טבילה ואמרינן לה עלה התם (יבמות דף עח.) אפילו למ"ד דעובר לאו ירך אמו הוא כו' אבל הרא"ה ז"ל דחה ראיה זו דשאני התם דכשהוא במעי אמו אינו בן מילה והרי הוא כנקה דסגי' לה בטבילה וכשנולד זמלין אותו אינו אלא כמו שמלין ישראל שהוא ערל כו' עכ"ל. ומשמע דס"ל לרמב"ן שגר שנתגייר במעי אמו טובל טבילת הגירות במעי אמו, ואחרי שנולד מל

סור לבוא בקהל
את טעמו דס"ל
והריהו מעוכב
וכג' למול. אך
ולכן בנו שהוא
ת ישראל גמורה
צא דבזה פליגי
קרבן הוי חלק
את עצם חלות
קדושת ישראל
כעכו"ם ופוסל
זונה כמו עכו"ם.
קרבן כי חסרה
ח חסרון מצות
לבוא בקהל אך
יא בקהל משום
רות ואת חלות
ו"ה בנו שפטור
מותר לו לבוא

מ"מ דבלי קרבן
ס"ל שדין קרבן
ר לקיימה, וכל
בחלות קדושת
אה בקהל. אך
שת ישראל של
שה גירות אלא
מחוייב במצות
ראל שלו. הלכ
אכול

הנלמד מפסוק "ככם כגר" דמיירי דוקא בגר צדק.
122) עי' בהשגת הראב"ד על הרמב"ם (פי"ח מא"ב הל"א) ובהגר"א על הרמב"ם (פי"ט מא"ב הל"ה) דפוס פרינקל. ועיין בשיעורים לקמן (דף מד:) ד"ה שהולד, שהרמב"ם השווה זונה לחללה דשתיהן כזו.
123) שגר שנתגייר קטן שנולד דמי, ואין לו קרובים כלל.

121) דגר מותר לבא בקהל בהיתר מיוחד משום דהגירות לאת הגר לבא בקהל ה' וכדמבואר ברמב"ם (פי"ב מהל' גירוי) וז"ל כל העכו"ם כולם כשיתגיירו ויקבלו עליהן כל מצות שבתורה וכו' הרי הן כישראל לכל דבר וכו' ומותרים בקהל ה' מיד עכ"ל. וכשחסרה קיום מצות הגירות חסר חסר ההיתר להכנס בקהל. ועיין לקמן בקונטרס הגירות ב"ב וצ"ע מהו המקור לאיסור זה, ויתכן שהוא איסור עשה

הרב ר' שמואל פיקסלביץ

חזון בנימין

סימן סח: העובר ומעמדו החוקי-משפטי בישראל וכגו

אחרי האשה שבמעיה גל אחר זאת, וכן את השפעת הלידה, כגורם להתייחסות.

ה. לאחר חלות תורת עובר על היצור החולך ומתפתח במעי האשה, נתון הדבר במחלוקת תנאים, אמוראים וכן כפסק הלכה, אם ייחשב ליתר אמו, או שאומרים עובר לאו ירך אמו, והוא כיצור בפני עצמו. אך אין כל ענין נמדד באותה מדה.

ו. אשה נכריה מעוברת המתגיירה, הגירות היא גם של העובר, והה לכל הדעות, בין לנקבה ובין לזכר. והי משום שטבילה האשה עולה גם לעובר לדעת "עובר ירך אמו" מפני שזה טבילה אבר מאבריה, ולדעת "לאו ירך אמו", מפני שהי כאילו טבל הוא, שאין האשה מהוה היציה לעובר.

ז. גם בעובר זכר, הטבילה מספקת לגירותו כנקבה, כיון שבאותה שעה אינו עוד בר מילה.

ח. ואעפ"י שאין לעובר רצון וקבלת מצוות, כוונת האם ורצונה נחשבים כרצונו. ובהו גירותו מן החורה, ולי"צ בזה דעת בי"ד (שאו גירותו תלויה ועומדת, כגירות גר קטן). כי לדבר זה נחשב העובר לכרי"ע כדרך אמו.

ט. מלת העובר לכשילד, כתינוק שנולד והוא לשמונה, ומילתו דוחה שבת.

האם נדחש כטבילה, והו סגי להכניסו בבית מאורווייח דכוותה ורצון הגירות של האם מהני גם לדידי. ולכשילד ירא דין מילה לשמונה כמו לכל תינוק שנולד בישראל. ודו"ק בכל הנ"ל.

ט. מסקנת העולה לנו בדיני עובר לאמהות ולגירות

א. תורת עובר ניתנת ליצור שבמעי אשה, רק לאחר ארבעים יום מזמן הפרייתו.

ב. לפני מ' יום הרי הוא בגדר "מאי בעלמא", מכיון שגירות האשה טרם מ' היום, אינה זקוקת לגירות של הכיצית שהופרה.

ג. כיון שעו מ' יום אין על הכיצית תורת עובר או ולד אלא מאי בעלמה, לא יכול לחול ע"ז באותה שעה תורת אמהות. ועל כן הכיצית המופרית המוכנסת לרחם אשה, מקבלת לאחר מ' יום תורת יצור ע"י האשה שבמעיה נגמרה יצירתה, והפכה לעובר (מהמאי בעלמא) ועל כן נחשבת האשה לאם העובר (גם אם לא הייתה הכיצית משלה, כהו דשיטת חוגים יב"ע).

ד. יסוד זה של התייחסות הכיצית אחרי האם שבה נגמרה יצירת הולד, שולל את האפשרות של התייחסות

שער ה: משפטי תורה

לעיקובא, הי"ל: "ול"ג דמילה קודמת לטבילה עיקובא, דאילו"ל כן לעכורים לעולם הייתה טבילה קודמת משום שיהיו מצוה". והו בניגוד לזכרי הרמב"ן שהביא שם לפני כן. ועל ראית הרמב"ן גירות מעוברת שטבילה בנה אי"צ טבילה חזוין דתהני גירותו מל קודם שמל, כי הרשבי"א "...ליכא ראי" מהתם כלל, להחיה לישא נמי אפשר ולא ראייה היא, ובהו דקאמר היינו בתה... לא הוצרך לפרש דמקאמר אי"צ טבילה ע"כ. מאי בנה - ולדה, ויש כיצ"ב לעיל וכו'". והו האריך לפרש ברוחק רב, מה שהרמב"ן לא הסכים להציא מפשוטו, ולא הביא הרשבי"א ה"י ה"ים (הוא ה"י"ה בינומקי) שכעובר סגי כטבילת העובר ע"י האם משום דאבתי אינו בר מילה. ולכאורה זה תמוה; אכן, לפי האמור יתבאר, שהרי הרשבי"א כסוגיא דשבת קלי"ה קיבל דעת הבה"ג הרי"ף שהי"ה דעת הרמב"ן, וכי כזה: וקבלת הגאונים ז"ל הכריע שגר שנתגייר כשהוא מהול לפני כן צריך ד"ב "דחה משמע דהטפה דם בריה כמילה" ולפ"ז נוקט כהרמב"ן דבהו טעמא דעיקר לאו בר מילה לא סגי לשיטת הגאונים. ולכן הוצרך להכנס לרוחק, ולפרש דעובר אינו נעשה גר אלא לכשימול אחר שילוד ואז יטבילוהו, למ"ד לאו ירך אמו. (אלא שלהלכה נקטינן דעובר ירך אמו, ע"כ סגי בגירות האם גם לעובר.)

חזון בנימין

ו. ולפ"י תתבאר יפה המחלוקת בנידון דחייח ראייה הרמב"ן שהסדר אינו מעכב מהו דמוכח מסוגיא דיבמות, דמייירי בפשוטו גם בעובר זכר, שהמילה אינה מעכבת הטבילה: דס"ל לרמב"ן ולשיטתם רבעי דוקא מילה לפני הטבילה, הרי מבואר הטעם ברישבי"א (יבמות מ"ז ס"ט): "כשהוה ע"ל אין טבילה מעולה דה"ל כטובל ושרץ בידו". היינו שהעולה שהי"ה גורם לטומאה מונעת מהטבילה את ההכנסה תחת כנפי השכינה. ולפי הרמב"ן אין זה דוקא מצד קיום העולה בפועל, יש כאן מציאות טומאה המפריעה לטבילה, שהרי גם כשהוה מהול שאין שם עולה, מ"מ הטומאה בעיניה, ורק הטפה ד"ב מסלקת הטומאה. (והו כפי שמצינו הוגדרה כחול (נדרים ל"א. ב): שאין העולה קרוי אלא לשם עכרים שני: כי כל הגוים עולים.) וע"כ לפ"ז גם העובר העכרים, למרות שאין בו אפשרות מילה, גדר ע"ל ע"ל.

ז. וע"כ ה"י ה"ים שהביא הרישבי"א שהו"ל שעובר הו"ל כאשה שגירותה בטבילה "דכשהוה במעי אמו אינו כן מילה", ה"י זה לא סגי, דאף שאינו כן מילה תורת ע"ל ע"ל, כיון שלא נעשה בו המעשה המוציא מכלל ע"ל. ואין לומר שמ"מ הוא בגדר אי אפשר ולפי"ן לה מאשה - אי אפשר מאי אפשר, שהרי עכ"פ ירא אפשרי להכניסו בריה, לכשילוד.

אכן זוהו טענה עליהם רק לפי שיטתו של הרמב"ן, משא"כ הני שהולכים בשיטת ה"י"ה שבמקרה שמל קודם הרי גר רק ע"י טבילה, דהטפה דם, אינה בגדר מילה. לפ"ז עיקר מה דאמרינן שעולה היא בגדר טובל ושרץ בידו, הרי זה מתפרש רק על מי שיש לו עולה בפועל, דרך בזה הוא דיקרא טמא שלא מהני ב"י טבילה, אי"כ כשם שערבי מהול מתגייר כטבילה גרזא, כן העובר, כיון שאינו עתה בר מילה, אין לו "השרץ" המעכב הטבילה, ומה שיהי"ה אח"כ לא מעכב, שלאחר שיתגייר ע"י טבילה הרי ישראל, ונימול ככל תינוק ישראל.

ע"כ לדידהו לק"מ, דשפיר ניתן לחלק בין מי שהוה בר מילה שאו ל"מ טבילתו, משא"כ בעובר, וכל הקושי של הרמב"ן על שיטתם, אינה אלא לפי דעתו בענין ערבי מהול, וכנ"ל.

[נבוה תתבאר לנו שיטת הרשבי"א, וכי כסוגיא דיבמות מ"ז הנ"ל כשיטה דמילה קודמת לטבילה

וס"ל לרמב"ן דהא דעובר אינו ראוי למילה מועיל רק לענין שהמילה אינה מעכבת בעצם מעשה הגירות שעושה במעי אמו, מ"מ משנולד עדיין חלה עליו חובת מצות הגר למול. וכיארור ראיית הרמב"ן הוא שכמו שבגיוור של עובר שהוא טובל בראשונה ורק מקיים מצות מילת הגר לבסוף משום שהסדר אינו מעכב בקיום המצוה, ה"ה בעצם מעשה הגיוור שהסדר אינו מעכב, ויכול גר דעלמא לטבול בראשונה ולמול באחרונה.

ויצא דקיימת מחלוקת בין הרמב"ן ובין הרא"ה, דאליבא דהרמב"ן מילת הגר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה מהוה קיום מצות גירות ולא רק מצות מילה בעלמא. ומאידך אליבא דהרא"ה המילה אינה קיום מצות גירות אלא קיום מצות מילה בעלמא. ויתכן שיש נ"מ ביניהם לענין ב"ד, שהרי הראשונים חלוקים האם מילת הגר צריכה ב"ד או שרק הטבילה צריכה ב"ד (עיין בב"י יו"ד סי' רס"ח). ויתכן דאליבא דהרמב"ן מילת העובר שנתגייר במעי אמו זקוקה לב"ד דהוא קיום מצות מילת הגר, ואילו לרא"ה המילה לא צריכה ב"ד משום דהוא מצות מילה דעלמא¹²⁴).

ברם יש לפקפק בזה משום דמסתבר דצריכים ב"ד רק בשביל עצם מעשה הגירות שמחיל את חלות הגירות ולא בענין ב"ד בשביל מצות הגירות, שהרי לא מצינו צורך בב"ד בקרבן הגר, ומוכח שקיום מצות הגירות לא צריכה ב"ד, והוא הדין במילת הגר עובר אליבא דהרמב"ן, שאף שמל משום מצות הגירות,

מ"מ מכיון שאינו מל משום עיקר חלות הגירות המילה אינה צריכה ב"ד.

ונראה אליבא דהרמב"ן דמאחר דמילת העובר הוא קיום מצות גירות מעכבת אותו באכילת קדשים כדין קרבן הגר, וכדמבואר לעיל דקרבן הגר מעכבו מלאכול בקדשים, ולא מדין מחוסר כפורים דעלמא אלא מדין קיום מצות הגירות. וה"ה כל זמן שהעובר שטבל במעי אמו לא קיים את מצות הגירות להמול הריהו מעוכב מלאכול בקדשים. ואף דבלאו הכי אסור בקדשים משום דהוי ערל, מ"מ נ"מ בגר עובר שנולד מהול, דבנולד מהול דעלמא אע"פ שחייב להטיף ממנו דם ברית כדמבואר ביבמות (דף עב.), מ"מ אוכל בתרומה וכדפסק הרמב"ם בפ"ז מהל' תרומות (הלי"א). אמנם שיטת הרמב"ם היא שאע"פ שנולד מהול חייב להטיף דם ברית (פ"א מהל' מילה הל"ז), מ"מ אינו ערל ואוכל בתרומה¹²⁵). ולכן בגר שנולד מהול ושנתגייר במעי אמו נראה דאליבא דהרמב"ן הדין הוא שאסור לו לאכול בקדשים מדין מצות מילת הגר המוטלת עליו, וקיום מצות הגר אוסרתו מלאכול בקדשים אע"פ שאינו אסור מדין ערל דעלמא. מאידך אליבא דהרא"ה יתכן דמותו לאכול בקדשים. ועוד נ"מ בין הרמב"ן לבין הרא"ה הוא בסדר עשיית המצוות לכתחילה, דהן מצוות מילה והבאת קרבנו, דלהרמב"ן מאחר שהעובר מל כדי לקיים מצות גירות הריהו מקודם חייב למול ואח"כ להביא את קרבן הגירות שלו כסדר המצוות בגירות דעלמא. ואילו לפי הרא"ה הסובר שמל כישראל דעלמא יכול להביא קרבנו לפני שמל¹²⁶).

עבדיו הריהו אסור. וה"ה בנולד מהול המחוייב להטיף דם ברית אסור לו לאכול בקדשים כל זמן שלא קיים את המצוה להטיף ממנו דם ברית. אך יש לחלק דקטן ערל בקטנותו פטור ממצות מילה ומשו"ה מותר בקדשים שלא כאדון עבד ערל שהאדון חייב במצוה מילה, רצ"ע.

¹²⁴ לכאורה יתכן עוד נ"מ דלרא"ה נימול לשמונה ככל ולד בן ישראל, ולרמב"ן נימול לאחד מדהויא מילת גירות לא

¹²⁴ ואולי יש עוד נ"מ במקום שהעובר נימול תוך ח', דלרא"ה לא קיים מצות מילה דעלמא, ואילו לרמב"ן קיים מצות מילת הגר.

¹²⁵ יל"ע בזה דנהי דהרמב"ם התיר לנולד מהול לאכול בתרומה מפני שאינו ערל, מ"מ יתכן דמודה דאסור לאכול בקדשים כמו האדון דעבד ערל שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח, ואע"פ שהאדון עצמו אינו ערל דמשום שמחוייב במילת

ב ולכאורה קלים וכמו דחזינו וצע"ק דלא מצ במילה וטבילה כ קרבן הגר, האיך זצ"ל שדין קרב בקדשים חל משו הגר וכדמבואר לי אסור בקדשים. חלין עליו מכיון במצות קרבן הגו ואינו מעצם מעי חייב במצות הגר מקדשים ולכן מו

ג ועוד יש דינים בגירות: ז מצוות הגירות מו אם מילה מעפנ דשתיהן מעכבות ואמר מלתי ולא מבואר דאף לי לכתחילה צריך ו שמילה וטבילה הקובעים את עצו חלין נמי כקיומי המצוה דגירות שמקיימין מצות נראה דלמ"ד ו

צריך להיות בן ח', נמי דמצותו לשמונ

¹²⁷ עיין בא הל"א-ה).

¹²⁸ רי"ף פ'

רשימות

דף מה ע"ב

קונטרס בענין גירות

שיעורים

תצד

הטבילה היא קיום מצות גירות בלבד דמ"מ אם מלא ולא טבל, ואע"פ שהביא את קרבן הגר, עדיין אסור לאכול בקדשים, ולא גרע טבילה מקרבן, וכשם שהקרבן דאינו מעצם מעשה הגיור מעכב אותו מלאכול בקדשים מכיון דהוי מצות גירות, ה"ה טבילה למ"ד דטבילה אינה מעכבת, דמ"מ הטבילה הוא קיום מצות גירות, ומעכבתו מלאכול בקדשים כל זמן שלא קיים את מצות הגר לטבול (127).

ד) ויעויין בתוס' בקידושין (דף סב: ד"ה גר) שדנים בדין ב"ד בגירות האם צריכים ב"ד רק בשביל קבלת עול המצוות או"ד אף בשביל הטבילה. ותוס' הביאו דיעה א' דלמצוה בעינן ב"ד בטבילה אך אינו מעכב, ונראה דשיטה זו סוברתו דדין טבילה בפני ב"ד חל כקיום מצות גירות לכתחילה, אך מעשה הגירות חלה אף בטבילה בלי ב"ד. וכן פסק הרי"ף. והרי"ף נמי פסק שאע"פ דהוי גר מ"מ אין משיאין אותו אם לא גייר בפני ב"ד (128), ונראה שהוא משום דס"ל דמצות הגירות מעכבת אותו מלבוא בקהל בדומה לקרבן הגר לפרש"י הנ"ל.

אמנם יש לדייק דהרמב"ם חולק על תוס' והרי"ף וסובר שב"ד של שלשה מעכב בעצם מעשה הטבילה כמעשה מגייר ובחלות הגירות, והא דאיתא בגמרא (יבמות דף מה:) מי לא טבלה לנדתה ר"ל שאם הגיורת טבלה לנדתה יש חזקה שטבלה בפני ג' לגירותה, שכתב (בפי"ג מהל' איסורי ביאה הל"ט) וז"ל גיורת שראינה נוהגת בדרכי ישראל תמיד כגון שתטבול לנדתה ותפריש תרומה מעיסתה וכיוצא בזה,

ב) ולכאורה פשיטא דעבד כנעני אוכל מקדשים קלים וכמו דחזינן דאוכל מקרבן הפסח של אדוניו. וצ"ע דלא מצינו מפורש שעבד כנעני המתגייר במילה וטבילה מביא גם קרבן הגר, ואם אינו מביא קרבן הגר, האיך אוכל בקדשים. ואמר הגר"מ הלוי צ"ל שדין קרבן הגר המעכב את הגר מלאכול בקדשים חל משום שחלה עליו מצוה להביא את קרבן הגר וכדמבואר לעיל, דכל זמן שלא מקיים את המצוה אסור בקדשים. ואילו עבד כנעני אין מצוות הגיור חלין עליו מכיון שאינו ישראל גמור, ולכן אינו חייב במצות קרבן הגר מכיון דהויא מחובת מצות הגירות ואינו מעצם מעשה הגיור, ומכיון דעבד כנעני אינו חייב במצות הגר חסרון קרבן הגר אינו אסור מלאכול מקדשים ולכן מותר לו לאכול בקדשים בלי קרבן הגר.

ג) ועוד יש להוכיח את היסוד הנ"ל דאיכא ב' דינים בגירות: א) דין מעשה הגירות, ב) דין קיום מצוות הגירות מהא דפליגי התנאים ביבמות (דף מו:): אם מילה מעכבת בגירות או טבילה מעכבת או דשתיהן מעכבות. אמנם מכל הסוגיא בנוגע למי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי שמטבילין אותו ומה בכך מבואר דאף למ"ד שמילה לבדה מעכבת מ"מ לכתחילה צריך הגר גם למול וגם לטבול. וחזינן מזה שמילה וטבילה בנוסף לחלותן כמעשים המגיירים הקובעים את עצם חלות הגירות וקדושת ישראל שבגר חלין נמי כקיומי מצוות הגירות, דלכתחילה מקיימין המצוה דגירות עם מילה ביחד עם טבילה, וכמו שמקיימין מצות הגירות כשמביא הגר קרבן. ולפי"ז נראה דלמ"ד שרק מילה מעכבת בחלות הגירות

צריך להיות בן ח', ויל"ע בזה, דהרי חייב למול מדין בר ישראל נמי דמצותו לשמונה וצ"ע.

(127) עיין באגרות הגרי"ד הלוי (פי"ד מהל' איסורי ביאה הל"א-ה).

(128) ר"ף פ"ד מיבמות (דף טו: דפוס ווילנא) וז"ל והוא

ר חלות הגירות

וד דמילת העובר באכילת קדשים קרבן הגר מעכבו כפורים דעלמא כל זמן שהעובר גירות להמול דבלאו הכי אסור בגר עובר שנוול שחייב להטיף עב.), מ"מ אוכל מהל' תרומות שאע"פ שנוול ל' מילה הל"ז), לכן בגר שנוול לביא דהרמב"ן דדין מצות מילת אוסרתו מלאכול דעלמא. מאידך בקדשים. ועוד בסדר עשיית והבאת קרבנו, ים מצות גירות מביא את קרבן מ"מ. ואילו לפי א יכול להביא

להטיף דם ברית ת המצוה להטיף ותו פטור ממצות כד עול שהאדון

ול לשמונה ככל מילת גירות לא

דהו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדתה וכו' ואי קשיא לך ההיא דר' יוחנן דאמר גר צריך שלשה מ"ט משפט כתיב ביה וקי"ל דהלכתא היא, לא קשיא הא דרב אסי וכו' דיעבד הוא דלא פסלינן בריה הואיל וטבל לשם קריו דאי לאו גיורא לא הוי טבל לשם קריו, והא דר' יוחנן לכתחילה דלא נהגינן ביה מנהג גר ולא מנסבינן ליה בת ישראל עד דטביל בפני ג' עכ"ל.

הגדרתו 316 > 333

קול זווי זופק

שעברו ועל עתיד-פלא שעדיין לא בא; העדה כוללת לא רק את הפרטים הנוכחים החיים עכשו, אלא חובקות היא את כל אלה שחיו ושעתידים לחיות מקדם ועד אחרית הימים. המתים שהלכו לעולמם עדיין קיימים בתחום העדה, והעתידים להיוולד חיים כבר ברשותה. עדה היא גוי קדוש שאינו מפחד מן הגורל ושאנינו חי בעל-כרחו. מאמין הוא ביעודו, וברצונו הטוב הוא מקדש את עצמו ליישומו. על קיום עם שנולד מן המחנה נכרתה ברית-מצרים, ועל קיום גוי קדוש נכרתה ברית בסניי.

7 גירות ע"י מילה וטבילה

ההשתתרות בתוך הגורל ובתוך היעוד של עס-גוי נבחר וחיותה ההשתתרות לכנסת-ישראל כחטיבה שלמה המשמשת בקיומה ההיסטורי את שתי האידיאות—חסד וקדושה—גם יחד לא ניתנו לפירוק ולפירוד. בריטיסיני השלימה את בריטימצרים; היעוד נדבק בגורל—שתיהן נהפכו ליחידה בריטיות מסוימת. אי אפשר להכניס רווח בין הדבקים ולנסח השקפה הנוגדת אחדות זו של עס-חסד וגוי-קדוש. ישראל, המשתתף בסבל העם ובגורלו, אבל לא נשתלב ביעודו המתבטא בחיי תורה ומצוות, מקצץ בנטיעות ופוגם את יחודותו. להיפך: ישראל, שאיננו כואב את כאב העם והמשתדל לפרוש מן הגורל היהודי, אעפ"י שהוא עושה מצוות, מחלל קדושת-ישראל²⁰.

והנכרי הבא להסתפח אל האומה מקבל עליו על שתי הבריתות. הוא משרה את עצמו בתוך מעגל-הקסמים של הגורל היהודי ומקדש את עצמו ליעוד היהודי. בהצטרפות האדם לעם בן ברית מצרים ולגוי-קדוש בן ברית-סיני, מתמצה עניין הגירות. כלל גזול נקוט בידי: אין גירות לחצאי, ואי-אפשר לוותר אפילו על קוצו של יו"ד של שתי הבריתות. ההתמכרות לכנסת-ישראל כעם שנלקח בחזקה על-ידי אלהים במצרים על כל מאורעותיו, סבלותיו, אחר-

20 עיין ברמב"ם, פרק ג מתלכות תשובה, הלכה יא: "הפרש מדרכי צבור, אעפ"י שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת-ישראל ואינו עושה מצוות בכללן ולא נכנס בברית ולא מתענה בתעניתו, אלא חולך בדרכו כאחד מגויי הארץ ואילו אינו מתן—אין לו חלק לעולם הבא".

דברי הגות והערכה

נוצרת מתוך געגועים להתגשמות אידיאה מוסרית נהדרה ומתפר-נסת מרגש האהבה. במחנה שולט הגורל שלטון בלי-מצרים, ובעדה שולט היעוד. המחנה מהווה שלב בהשתלשלות ההיסטורית של העם—קיום הגוי מזדהה עם מציאותה של העדה.

מחנה בעצמיותו ומהותו אינו מהווה תופעה מסוימת בעולמו של האדם, גם בממלכת החיה כבר מרגישים אנו בנבטי תופעה זו. גם שם משמש המחנה כתריס בפני הפורענות. כשפחד-הדורס תוקף פתאום את עדרי צאן ובקר, הרי הם גולשים בערבוביה שגעונית מכל הר ירוק ונבעה מדשיאה ורצים אחד לקראת משנחו; נאחזים המה בקרניהם ומתחככים בראשיהם. הפחד מוצא לו את ביטויו האינסטינקטיבי-מיכני בבקשת-מחסה בקיבוץ הפרטים. סוד התלכדות הפרטים בשעת-סכנה למחנה אחד גלוי וידוע לאינסטינקט האנימלי.

גם בעולמו של האדם אין המחנה נוצר אלא מתוך הפחד. כשקיום גורלי הכרחי מבטיח את בני האדם, אז היחיד תופס את אפסית-כוחו ומתחבר עם הזולת לשם הגנה והתגברות על השונא. אירגון המחנה הוא תכסיס מלחמתי. צא ולמד מה אמרה תורה: "כי תצא מחנה על אויבך". נולד הוא ממגור הלכיון והאבדון, מן הפחד שהגורל מהלך עליו. מתוך המחנה בוקע ועולה העם. לכתחילה היו בני-ישראל במצרים מחנה; כשנשתחררו על ידי הקב"ה, עלו לדוגת עם.

ברם, העדה קובעת ברכה לעצמה במלכות האדם ורוחו הכביר. העדה היא יצירתו הטיפוסית של האדם, שתפארת אישיותו חופפת עליו. אין העדה נוצרת בעטיים של גורמים שליליים, בשל פחד-הגורל הרודף אחרי האדם המרגיש את מסכנותו ורפיון-כוחו, אלא עקב דחפים חיוביים. בסיס העדה הוא היעוד. עדה זוהי קיבוץ יחידים בעלי עבר אחד, בעלי עתיד כללי, בעלי שאיפות משותפות, בעלי כמיהות זהות לעולם שכולו טוב וכולו נאה, בעלי יעוד יחודי ואחוזות. תחילתה של העדה תחובה במסורת-אבות וירושית-עם, בדמדומי השחר שלה, וסופה מושרש בחזון אחרית הימים משותף. בני העדה הם עדים¹⁹ ועל מה המה מעידים, אם לא על מאורעות

19 עדה מציינת גם התמכרות לאידיאלויות שלילית על ידי בני-אדם החורשים רעה "ולא יהיה כקרה וכעדתו", "העדה היעה הזאת".

מחיים כמרשם לחיים רצופי-חזון נשגב. כשהבא להתגיייר עולה מטבילתו, מתחדשת בו מציאות רוחנית רפודי-יעוד, והוא מתקדש בקדושת-ישראל. לא לחינם קשורה הפעולה של קבלת עול מצוות

שעל ידו נתקדשו בתוספת קדושה. כל מעשה גירות זקוק לטבילה וגם גירות מצרים בכלל זה.

כי הטבילה השגיה של עבד היא דבר-תורה משום תוספת מצוות והתעלותו כבר-חורין לקדושת-ישראל גמורה. מובן, כי בסיני, שם נכנסו לתורה ולמצוות, זקוקים היו גסכן לטבילה נוספת, מלבד הטבילה שטבלו במצרים. אפילו לדעת נימוקי יוסף, כי טבילת-עבד לאחר שנשתחרר אינה אלא מדבריהם, צריכים היו לטבול בסיני. שאני עבד, שנתייגר כבר על ידי מילה וטבילה ונכנס על ידיון לברית, מבני-ישראל בסיני שהיו צריכים להתקדש בקדושה נוספת שעליה נכרתה ברית שניה. בנוגע לעבד סובר בעל העבודות הופקעה במעשה-טבילה משום שאנו דנים על נוכחות מעכב. אם אך העבודות הופקעה על ידי שיחזור והמניעה שנכבדו מלהתחייב במצוות שהזמן גרמא ואסרתו בברית-ישראל הוסרה—אינו חסר שום דבר. ברם בסיני התקדשו בקדושה חדשה, שלא ידעו מקודם, ונדקקו לפעולת גירות שניה. לכן הוצרכו לטבילה שניה.

ואם האמר: מדוע לא הוצרכו גם להטפת דברית בסיני עוד הפעם? יש לומר, כי המילה, שהיא תמיד קודמת לטבילה ואינה מחדשת בקיומה קדושת-ישראל, אינה צריכה להתקיים עוד הפעם (על-ידי הטפת דברית) כשקדושה נוספת יורדת לאדם. אנו זקוקים רק לקדושה קלה, אין כדינה, ואם מילה כו נתקיימה, אעפ"י דבשעתה נכנס רק לקדושה קלה, אין צורך להסיף דברית בשעה שמתקדשת בקדושה חמורה. גם העבד כשמש-תחרר אינו מסיף דברית עקב התחייבותו במצוות חדשות והגדלת קדושתו, כיוון שהמילה נתקיימה לכתחילה לשם גירות של עבדות כדינה. אולם הטבילה, הגמרת את מעשה-ההגירה, ושממנה מבצעת ועולה קדושת-ישראל, חוזרת ונשנית כשהגיר עולה מקדושה לקדושה.

אלא שצריך עיון: מה עשה לדעת המבין, שסובר, בחידושו לנכמת דף נ"ו, כי גר שטבל ואחר-כך מל—גירות עילתה היא? לפי דעה זו אנו נגשים לפעמים דברית, ולא לטבילה, במקרה של חוספת-קדושה. לחטפת דברית, שהיא בסופו של סדר-הגירות, אם כן ייחפ הדבר ונדקק ברם, עיין שם ברמב"ן, כי אפילו בני שבט לוי, שנימולו קודם יציאת-מצרים לשם מצוה ולא לשם גירות, לא היו צריכים להטפת דברית, וזה לשונו: "ואם כן ששב לוי איך נכנסו תחת כנפי השכינה? אלא הסיפו ממנו דברית. ולי נראה דמדיון מילה אינם הייבים להטוף—דחא מלי, ולא דמי לערבי מהול ובעניו מהול, כיוון דלא מפקדי כמאן דלא מלו דמי וכו'". מוכח מתוך דבריו, כי אין מילה מהווה פעולה בסדר הגירות, כמו טבילה, וכי כל עניינה הוא להפקיע שם עולות מהמתגייר. אם לא מל, אינו מתקדש בקדושת-

יותו ופעולותיו וכגוי-קדוש המסור בכל לב ונפש לאלהי-ישראל ולתביעותיו ההלכות-מוסריות—היא יסוד-היסודות של היחודות והיא גם עובדת-יסוד בקבלת גירות.

גר עד פסקה החלכה, כי גר שמל ולא טבל, או טבל ולא מל, אינו היתודי, ושנתקיימה במצרים עובר לעשיית הפסח ואכלתו—סמל גאולת-מצרים—מסמנת את השוני הגורלי של האומה, את התבדלותה וגם יחודותה ההכרחיות. מילה היא האות החרותה בעצם הווייתו הפיסית של היהודי. היא אות מתמידה בין אלהי-העברים ועמו, שלא ניתנה להימחות. אם אין הבשר נחתם בברית-הגורל, נעדרת היחודות של העם, והוכרי נשאר מחוץ לגבולות ברית-מצרים.

הטבילה, בניגוד למילה, מייצגת את השתלבות האדם ביעוד הגדול וכניסתו לברית-סיני. על הטבילה נצוו ישראל קודם מתן תורה בסיני²¹. יש בה משום הטיהור וההתעלות מחול לקודש,

21 ←

בדברי הרמב"ם, פרק ג' מהלכות איסורי ביאה, הלכות א—ג, שמקורם בברייתא בכריתות, דף ט', מבואר לחדיא כי במצרים לא היתה טבילה, והגירות חלה אז במילה לבדה, וכי בסיני נצטוו בפעם הראשונה לטבול לשם גירות. וזה לשונו: "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית—במילה וטבילה וקרבן. מילה היתה במצרים, שטאמר יכל על לא יאכל ב'ו' מל אותם משם רבינו... וטבילה היתה במדבר, קודם מתן-תורה, שטאמר: 'וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם'. הוא מפרש, כי דברי הסוגיא ביבמות שא, ע"א—'לאותו גר שמל ולא טבל'—ביחס לזרות ולא לפסח-מצרים כי שם נשלמה הגירות לדברי הכל במילה לבד. כמרכן יבאר את דברי חמורא ביבמות מו, ע"ב 'ורבי יחושע באבות נמי טבילה הוה' בקשר עם מתן-תורה, כפשוטו הכתובים המובאים בסוגיא שם. אמנם הרמב"ם יודו, כי באמהות היתה טבילה גם במצרים, כמבואר שם בסוגיא, כי הלא אי-אפשר להרחיק את טבילת האמהות ממצרים למתן-תורה בשל שאלה אחת הובקעת ועולה ושחודגשה ברש"י שם: "באימהות—נשותיהם שטבלו, כמפרש לקמן; דאי לא טבלו, במה נכנסו תחת כנפי השכינה?", כלומר, הלא בעינן דבר המגיר? כמרכן מבואר בתוספתא פסחים פ"ח, כי טבילת השפחות עיכבה את עשיית פסח-מצרים לכל הדעות, בין לתנא קמא, בין לר' אליעזר בר-יעקב. עיין בראב"ד, פרק ה' מהלכות קרבן-פסח, הלכה ה'.

גם בזכרים, מלבד המילה, וכי מסיני נצטוו בטבילה חדשה עקב מתן-תורה,

בפעולתהטבילה²². כל עצמה של הטבילה לא באה אלא לייצג את חוליות מתורתורה והעלאת העם לגוי קדוש על ידי ההתחייבות החופשית לקיים את דבר ה'. אם מל ולא טבל, חסרה התקשרות

ממעות המילה. אולם בני לוי, שקיימו מצות מילה כרעו של אברהם לכל פרייה ויצאו ידי חובתם בלי שום פגם, אינם זקוקים להטפת דסברית, כי מה יקיימו בהטפה כוז ממילא גירות מובנות לטבילה לבדו, כמו גירות נשים או מי שנחתן ידו. עין ברמב"ן שם, שסיים דבריו במטעם כוז: "הלכת בני לוי נידונו לשנים להכנס לטבילה תחת כנפי-השכינה". לפיכך, כשתר עולה מקדושה קלה לקדושה חמורה, אינו צריך להטפת דסברית, כי הלא המצוה נוקיימה מקודם בשלמותה. בניגוד למילה, השתייכות הטבילה לסדרהגירות אינה עקב שם מצוה או חובה שבה, כי לבד חליות כפעולה של גירות, אין שום חלודתקיים צפויה בה כלל. הטבילה בתורת מכשיר של קדושת-ישראל יכולה להתקיים פעמים הרבה, ובכל מקום שישנה הגבלת

22 ←

הקדושה — טובליו. השתייכות קבלת-עול מצוות לטבילה המחדשת את חלות הגירות. היא כמעט דבר פשוט, כמבואר בסוגיא יבמות דף מז, וכן משמע ברמב"ם פרק יג מהלכות איסורי-ביאה, הלכה יב ופרק יד הלכה ז על פי הסוגיא הנ"ל. כן מבואר ברש"י לחדיא שמה, וזה לשונו: "ודשתה ז על ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת-מצוה צריך לקבל עליו עול מצוות". ברם, בתוספות יבמות מה, א, ד"ה: "מי לא טבלה" מבואר, כי קבלת עול מצוות יכולה להתקיים קודם הטבילה, עין שם.

עין ברמב"ם, פרק יג מהלכות איסורי-ביאה, הלכה יז, שכתב: "גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצוות ועונשו, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות, הרי זה גר". מפי אבא מרי שמעתי פעם, כי הרמב"ם לא נתכוון לומר שגר שנתגייר על מנת שלא לקיים המצוות הרי הוא גר. דבר כזה יקבע את של ענין של גירות וקדושת-ישראל המתמצה בחובתו לקיים את מצוותיו של הקב"ה. שיטת הרמב"ם היא, כי אין קבלת מצוות מהווה פעולה מיוחדת בגירות הזקוקה לבידוד, כמו טבילה, וכי אינה אלא קו אופייני במעשה הגירות שהתקיים לשם קיום המצוות. לכן, אם יודעים אנו, שהגר מוכן לקבל בטבילתו עול תורה ומצוות, אעפ"י שלא היה שם מעשה מיוחד של השמעת המצוות והסכם הגר, הטבילה מועילה, כיוון שהגר מתכוון לחיות חיים קדושים של ישראל כשר. מדברי התוספות שהבאנו נראה, כי סוברים הם שקבלת עול-מצוות היא חלות מיוחדת בתהליך הגירות וכי כל ההלכה של בידודו אמורה ביחוד לפעולה זו. אין הטבילה זקוקה לבידודו, רק קבלת עול מצוות צריכה להתקיים בפניהם.

עין ביהודשי הרמב"ן ליבמות מה, ב, שכתב: "ואפילו בגר זכר שקיבל עליו קודם מילה, חוזר ומקבל עליו בשעת טבילה". לפום ריהטא היה נראה, כי ישנה לדעתו קבלת-מצוות גם בשעת-טבילה. אולם יש לומר כי הרמב"ן לא נתכוון לקבלת-מצוות כמעשה מסוים, אלא לאופי המילה הכללי. המילה

ישראל משום דאין ערל נכנס לבגרות. לפיכך, אם נתגייר והוא בכלל מהול, יכול לטבול לשם גירות. ערבי מהול שלא לשם גירות, הוא ערל גמור, כמבואר בנדרים לא, ב, ביבמות דף עא, א ובע"ז דף כז, א, לכן צריכים להסיף ממנו דסברית. אולם בני לוי, שהיו מזרעו של אברהם וימולו על פי ציוויו של הקב"ה לאיניהם, לא הוזקקו להטפת דסברית.

לאור הנחה זו מתיישבת קושיותנו, אמאי לא נטרך למילה בהוספת קדושה לדעת הרמב"ן הסובר, כי לפרקים הגירות מסתיימת על ידי מילה.

ראינו, כי אין המילה משתייכת כלל למעשה-הגירות; כל מחותה מתבטאת בחפצת שם ערל. לכן במחול אין צריכים להסיף דסברית עלותו מקדושה קלה לקדושה חמורה. שונה היא הטבילה משום שמהווה היא מעשה המחדש קדושת-ישראל והיא חלק אינטגרלי של פעולת-הגירות. לפיכך, בהוספת קדושה זקוקים אנו לטבילה ולא להטפת דסברית. אמנם הרמב"ן סובר, כי הטבילה יכולה להתקיים גם קודם המילה, אעפ"י שאין שם ישראל חל בתכיפה לעלותו ממנה, יעילה היא הטבילה להבא. כשתעלות נפקעת, מתחדש על ידי הטבילה מכבר שם ישראלות וגירות.

עצם השאלה, אם מילה משתייכת למעשה הגירות או שהיא מהווה רק חפצת שם ערל מן הנכרי החוצץ בפני קדושת-ישראל, תלויה במחלוקת הראשונים בדיון בי"ד ביחס למילה. מדברי הרמב"ם משמע, כי צורך בי"ד מובל רק לטבילה, ולדבריו יש לומר שאין המילה אלא הסרת עובדה המעכבת בגירות.

הטור והש"ע הזכירו צורך של בי"ד גם בנוגע למילה, וכן מבואר להדיא ביהודשי הרמב"ן ביבמות, דף מה. אס"כ מוכח לא כסבתנו, כי לדעת הרמב"ן אין המילה באה אלא להפקיע שם ערל. העובדה עצמה, שרמב"ן מצריך נוכחות בי"ד בשעת המילה, מעידה, כי מעשה-המילה היא פעולה המגמרת ונתפסת לקיום בי"ד. השאלה חוזרת וענודה: מדוע לא הסיפו דסברית מבני לוי בסניג, כיוון שמילתם לכתחילה לא היתה לשם גירות? (אמנם הרמב"ן סובר כדעת התוספות ביבמות, דף מא, ד"ה: "מי לא",

כי טבילה ומילה לשם מצוה לבדה — דיון. הרמב"ן הסתמך בירושלמי שציטט, אבל אין בשיטה זו משום העלאת תרופה לבעייתנו. מילה וטבילה לשם מצוה לבדה כשרות הן בסדר הגירות רק לאחר שניתנה תורת-גירות ונקבעו מסמרים להלכה, כי מתקיימת היא על-ידי מילה וטבילה. במערכה כזו עילות הן המילה והטבילה אף אם נתקיימו לשם מצוה ולא לשם גירות. בכונת המצוה עצמה ישנו מעשה המגיי. ברם, שבת לוי שמל במצרים קודם שפצטו ישראל על המילה לשם גירות, כדי להיכנס תחת כנפי-השכינה, ענוד היה הפצא של פעולת-גירות שפצטו עליה ישראל אחר-כך.)

נראה, כי הרמב"ן סובר, שמילה מהווה הפצא של מעשה-הגירות כל-זמן שמצוותה לא נתקיימה בשלמות ולא אחרי קיומה המלא. המילה בתור פעולת-גירות באה לידי ביטוי רק בשעה שהנבא נטולקיים הוא. לכן, ערבי מהול שנתגייר צריך הטפת דסברית, מפני שמילתו נטולת ערל היא, וההטפת דם התקיים מצוות כניסה לבגרותו של אברהם אבינו, שהוא חלק בלתי-נפרד

האדם לעוד, וחנכרי מסתייג מברית-סיני וזיהוי הלכתי-מוסרי עם גוי קדוש. במטבע של גירות בספר רות נתנחשו שני האספקטים הללו, ותמציתם מובעת בארבע המלים האחרונות: "עמך — עמי, ואלהיך — אלהי".

הרהורי וידוי נוגים

נשאלת שאלה פשוטה: כלום לא חטאו בנוגע לכריתת-הברית הראשונה של שיתוף-גורל בתור מחנה-עם בנוגע לחובתנו להשתתף בצער האומה ולראות ולהרגיש בסבלותיה, ככתוב: "וירא בסב לותם"? נהיה-נא גלוי-לב: בשעת השואה הנוראה, כשיהדות-אירופה הושמדה באופן שיטתי בתאי-הגז ובכבשני-האש, לא נהג הקיבוץ היהודי באמריקה בצורה נאותה, ולא פעל כמו שיהודים בעלי צריכים לפעול. לא חשנו כראוי בצער האומה, ועשינו מעט להצלת אחינו האומללים. קשה לדעת, כמה היינו יכולים להשיג אילו היינו פעילים יותר; אני כשלעצמי חושב, שהיינו יכולים להציל הרבה; אבל אין ספק שאילו כאבנו את כאב אחינו כראוי, אילו הרימונו צעקה והרעשנו עולמות, שרוזבלט יכריז התראת-מחאה חריפה המלווה במעשים — היינו יכולים להאיט בהרבה את תהליך-הרצח ההמוני. היינו עדים לטרגדיה האיומה ביותר בתול-דותינו ושתקנו. לא אדון עכשו על פרטים; זהו פרק מכאיב ביותר. אבל כולנו חטאנו בשתיקה למראה רצח מיליונים. האין אנו עומדים כולנו לפני כסיהמשפט של רבש"ע בגלל החטא הנורא של "לא תעמוד על דם רעך"? ביחוד כשהחוטא נוגע לא רק ל"רעך", אלא ל"רעיך" — למיליוניהם! כשאני אומר "אני", כוונתי לכלנו, וגם אני בתוכם, חברי הסתדרויות רבנים ובעל-ביתים, אדוקים וחפ-שיים, הסתדרויות יהודיות פוליטיות מכל המינים: "ראשיכם,

צריכה להתקיים מתוך התחייבות למצוות, כמו שכתבתי לעיל בדעת הרמב"ם, אולם הרמב"ם סובר, שאין פעולת קבלת מצוות מיוחדת מעכבת כלל. הרמב"ן מסכים לדעת התוספות, כי ישנה פעולה כזו, והיא זקוקה לבי"ח, אולם מלבד הקבלה המיוחדת גם המילה והסבילה נעשות לשם התחייבות במצוות, דהיינו לשם גירות.

שבטיכם, זקניכם ושטריכם — כל איש ישראל... מחוטב עציך עד שואב מימך". הידעתם מדוע היינו אדישים כל כך? מפני שנפנס חוש העממות שבנו. לא תפסנו את עניין שיתוף-הגורל ומהות העם; חסרים היינו אותה מידת-החסד שנטולה היתה לכתחילה גם מאיוב. הלכה נטול היה הרגש של שיתוף-מאורע וסבל, לפיכך לא ידע איך להתפלל בעד חברו. חרד היה רק לשלומי ולשלום משפחתו. גם אנו היינו נעדרים חוויות-עם-חנה; לכך לא התפללנו בעד אחינו תפילה בלב וגם תפילת-פעולה נמרצה של הצלה. ההשגחה מנסה אותנו שוב פעם במשבר העובר על ארץ ישראל. מן הראוי לקבוע כאן בגלוי: אין הדבר נוגע לעתידה הפוליטי של הארץ בלבד. מצימות הערבים אינן מכוונות רק לעצמאותה המדי-נית, אלא כלפי עצם קיומו של היישוב בכלל. הם שואפים להשמיד, חלילה, את היישוב מאיש ועד אשה, מעולל ועד יונק, משור ועד שה. באחת האסיפות של המזרחי אמרתי בשם אבא מרי ז"ל, כי פרשת "מלחמה לה' בעמלק מדור דור" אינה מוגבלת בחלוקתה הציבורית כמלחמת-מצוה לגזע מסוים, אלא כוללת חובת-התקד-ממות נגד כל אומה או קבוצה החדורה שגוען של שנאה, והמכוונת את משטמתה כלפי כנסת-ישראל. כשאומה חורטת על דגלה "לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד" היא חופכת לעמלק²³.

23. בנוגע לא עמים כתב הרמב"ם, בפרק ה' מהלכות מלכים, הלכה ז', כדברים אלה: "מצודת-עשה להחריים שבעה עממין, שטמר: 'חרים תחרימם', וכל שבא לידו אחד מהם ולא הרגו — עובר בלא-תעשה, שטמר: 'לא תחיה כל שמה', וכבר אבד. זכרים, הראב"ד ציין את מקורו של המשפט האחרון — וכבר אבד זכרם — בדברי רבי יהושע (ידים, פרק ז', משנה ז'): 'כבר עלה סנהריב מלך אשור ובלבל את כל האומות'.

אולם, ראה זה פלא: בנוגע למצות-מחייבת-עמלק לא הוסיף הרמב"ן את שלוש המלים "וכבר אבד זכרם", זוהי לשונו של הרמב"ם (פרק ה' מהלכות מלכים, הלכה ח'): 'וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק, שטמר: 'זמחה את זכר עמלק', ומצודת-עשה לזכור עשה לך עמלק, מפי השמועה כדי לעורר איבתו, שטמר: 'זכור את אשר עשה לך עמלק'. מפי השמועה כדי לעורר איבה — בפה, 'לא תשכח' — בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו'. מתוך דברי נראה, כי עמלק עדיין קיים בעולם, בשעה ששבעת-העמים כבר ירדו לתהום הטיה.

יש לתמונה, מדוע לא השתמש בכללו של ר' יהושע, ש"ב סנהריב ובלבל את כל האומות" גם ביחס לעמלק? התשובה על שאלה זו היא פשוטה